

<http://www.turansam.org>

*****

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Cilt: 7/İLKBAHAR, Sayı: 26
TURAN-CSR International Scientific Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Volume: 7/SPRING, Issue: 26

İÇİNDEKİLER

(1)

Cenk AKSOY

Fatih ÖZKAN

**İTİBAR YÖNETİMİ, ÖRGÜTSEL BAĞLILIK VE ÖRGÜTSEL PERFORMANS
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN ANALİZİ: DEVLET VE ÖZEL BANKA
KARŞILAŞTIRMASI**

**ANALYSIS OF RELATIONSHIP AMONG REPUTATION MANAGEMENT,
ORGANIZATIONAL COMMITMENT AND ORGANIZATIONAL
PERFORMANCE: COMPARISON OF PUBLIC AND PRIVATE BANKS**

SAYFA 3

(2)

Dr. Hanefi YAZICI

**THE ROLE OF THE ARMY FOR A DEMOCRATIC TRANSITION IN
EGYPT DURING THE ARAB UPRISINGS**

**(ARAP İSYANLARI SIRASINDA MİSİR'DA ORDUNUN DEMOKRATİK
DÖNÜŞÜMDE Kİ ROLÜ**

SAYFA 15

(3)

Fatih ÖZKAN

Cenk AKSOY

**ENTELEKTÜEL SERMAYENİN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ
ACCOUNTING OF INTELLECTUAL CAPITAL**

SAYFA 23

(4)

Andaç KARABULUT

**ORTA ASYA TÜRKLERİNDE ŞEHİRCİLİK VE İKTİDARDAN MODERN
TÜRKİYE HEYKELERİNE**

<http://www.turansam.org>

*****

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Cilt: 7/İLKBAHAR, Sayı: 26
TURAN-CSR International Scientific Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Volume: 7/SPRING, Issue: 26

**URBAN PLANNING AND CENTRAL ASIAN POWER IN SCULPTURE
MODERN TURKEY
SAYFA 34**

(5)

Mehmet TAŞ
AKYİĞİTZEDE MUSA VE ONUN AVRUPA MEDENİYETİ'NİN
ESASINA BİR NAZAR İSİMLİ ESERİ
SAYFA 40

(6)

Yrd. Doç. Dr. Osman SÖNMEZ*
TÜRK İNKILÂBINDA MİLLİYETÇİLİĞİN SOSYO-KÜLTÜREL
DEĞİŞİMLERE TESİRİ
SAYFA 54

KİTAP TANITIMLARI ve REKLAMLAR
SAYFA 60-63

GENEL BİLGİLER
ve
DERGİYE MAKALE GÖNDERME ŞARTLARI
SAYFA 64-65

<http://www.turansam.org>

*****

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Cilt: 7/İLKBAHAR, Sayı: 26
TURAN-CSR International Scientific Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Volume: 7/SPRING, Issue: 26

(1)

Cenk AKSOY¹

Fatih ÖZKAN^{**}

**İTİBAR YÖNETİMİ, ÖRGÜTSEL BAĞLILIK VE ÖRGÜTSEL PERFORMANS
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN ANALİZİ: DEVLET VE ÖZEL BANKA
KARŞILAŞTIRMASI**

**ANALYSIS OF RELATIONSHIP AMONG REPUTATION MANAGEMENT,
ORGANIZATIONAL COMMITMENT AND ORGANIZATIONAL
PERFORMANCE: COMPARISON OF PUBLIC AND PRIVATE BANKS**

ÖZ

Bu çalışmada, bankacılık sektöründeki çalışanların itibar algısının ve örgütsel bağlılık algısının, örgütsel performans üzerindeki etkilerinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Modeli test etmek amacıyla demografik değişkenler dışında 26 soruluk bir anket kullanılmıştır. Bu anketler Gaziantep ilinde devlet ve özel banka çalışanlarına dağıtılmış olup anketlerden 306'sı analiz için kullanılmıştır. Sonuçta, itibar algısı, örgütsel bağlılık algısı ve örgütsel performans arasında pozitif doğrusal bir ilişki tespit edilmiştir. Devlet ve özel banka kurumlarında çalışan personel açısından itibar algısı, örgütsel bağlılık algısı ve örgütsel performans skorlarında herhangi bir fark görülmemiştir. Ayrıca demografik değişkenlerden iş tecrübesinde performans algısı açısından bir fark tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İtibar Yönetimi, Örgütsel Bağlılık, Örgütsel Performans ve Bankacılık Sektörü

Jel Kodu: L14, D23, L25, G21

ABSTRACT

This study aims to introduce the effects of relationship among; Reputation Management, Organizational Commitment and Organizational Performance within the banking sector. A 26-items questionnaire except demographic questions was used to test the model. The survey was delivered to government and private banking sector employees in Gaziantep. A total of 306 completed questionnaires were used for analysis. A positive relationship was found between Reputation, Organizational Commitment and Organizational Performance. In addition, there have was found no difference between private and government banking sector's perceptions of employees about Reputation, Organizational Commitment and Organizational Performance. In addition, there was a difference found in job experience from demographic variables in terms of percept of performance.

Keywords: Reputation Management, Organizational Commitment and Organizational Performance and Banking Sector

Jel Code: L14, D23, L25, G21

¹ Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arş. Gör., cenk.aksoy@dicle.edu.tr

¹¹ Mardin Artuklu Üniversitesi, MYO, Öğr. Gör., fatihozkan@artuklu.edu.tr

<http://www.turansam.org>

*****

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Cilt: 7/İLKBHAR, Sayı: 26
TURAN-CSR International Scientific Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Volume: 7/SPRING, Issue: 26

GİRİŞ

Örgütler, hedeflerine ulaşabilmek için insan kaynağına büyük önem vermek durumundadır. Bir değer olarak gördüğü işgörenlerine sürekli yatırım yapmak ve yatırım yaptığı bu işgörenlerin örgütte kalmalarını sağlayarak performanslarını arttırmak için örgüte olan bağlılıklarını arttırmak zorundadır. İşgörenlerin, performanslarının artırılması adına örgütlerine güven duymaları çok önemlidir. Örgütüyle özdeşleşen işgörenler daha verimli ve performanslı olarak çalışabilecek bu da örgütün karlılığının arttırmasına sebep olacaktır. Örgüte olan bağlılıkları zayıflayan işgörenlerde örgütten ayrılmalara, işe devamsızlık ve performans düşüklüğü görülebilecektir.

Bahse konu terimlerden “örgütsel performans”, hakkında en köklü ve en çok araştırma yapılan husus olmuştur. Performans terimi, başta Taylor olmak üzere birçok işletmeciyi ve bilim adamı tarafından araştırılmış olup bu terimin bilimsel olarak nasıl artırılacağı hususunda pek çok deneyler yapılmıştır. Örgütsel bağlılık, 1950’li yıllardan itibaren özellikle örgütsel davranış alanında kullanılan bir kavram olarak karşımıza çıkmakta olup, uzun yıllar akademisyenler tarafından üzerinde araştırmaların yapıldığı bir odak haline gelmiştir. İtibar yönetimi konusu ise 90’lı yıllarda işletme literatürüne giren bir terim olup; üzerinde araştırmaların devam ettiği bir kavramdır.

Bu çalışmada itibar yönetimi, örgütsel bağlılık, örgütsel performans kavramlarının birlikte bankacılık sektöründe incelenmesi amaçlanmıştır. İtibar yönetimi, örgütsel bağlılık, örgütsel performans kavramları farklı alanlarda, farklı kombinasyonlarla incelenmesine rağmen, bu üç kavramın aynı anda bankacılık sektöründe uygulanmasına pek rastlanmamıştır. Elde edilen verilerin özellikle bankacılık sektöründeki yöneticilere, çalışanlara ve akademisyenlere faydalı olacağı düşünülmüştür. Bu çalışmanın araştırma sorusu şu şekildedir: devlet ya da özel banka kuruluşları çeşitlerine göre itibar yönetimi, örgütsel bağlılık ve örgütsel performans düzeyleri arasında bir fark var mıdır?

İtibar Yönetimi

Kurumsal itibar tanımı da araştırmacılara göre değişiklik arz etmekte olup; birkaç farklı araştırmacının kurumsal itibar tanımı aşağıda ifade edilmiştir.

Post’a ve Griffin’e göre (1997) kurumsal itibar; bir kurumun ortaklarının, işçilerin, müşterilerin, malzeme sağlayanların, yatırımcıların ve toplumunda dahil olduğu paydaşların kurum hakkındaki düşünce, algı ve tutumlarından oluşan sentezdir.

Fombrun’a göre (1996) kurumsal itibar; bir kurumun geçmiş faaliyetlerinin ve gelecek beklentilerinin oluşturduğu algıyı temsil eden ve rakiplerle karşılaştırıldığında, kurumun bütün kilit unsurlarına yansıyan kurumsal cazibedir (Chun, 2005).

Highhouse ve arkadaşlarına göre (2009) kurumsal itibar: paydaşların her birinin algılarının ve tutumlarının fonksiyonel kazanımıdır. Bir kurumsal itibar, dış paydaşların kurum hakkındaki değerlendirmelerine dayanır.

Zyglidopoulos’a göre (2001) kurumsal itibar; değişik ortaklar tarafından bir kurumun görünüşünü ve faaliyetlerini ilgilendiren yönlerine ait bilgi ve duygu setinin kazanımıdır (Burke ve diğerleri, 2011).

“Kurum itibarı ile en çok aynı anlamda kullanılan kavramın ise kurum imajı

<http://www.turansam.org>

*****

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Cilt: 7/İLKBHAR, Sayı: 26
TURAN-CSR International Scientific Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Volume: 7/SPRING, Issue: 26

olduğu görülmektedir. Kurum imajı; insanlar işletme hakkında ne düşünüyorlar? Sorusunun cevabını verir” (Bozkurt, 2011).

Buraya kadar olan kısım özetlenecek olursa; itibar ve imaj terimi “paydaşların kurumu algılayış biçimidir” denilebilir. Paydaş terimi ise kısaca; işletmeyi etkileyen ve işletmeden etkilenen tüm tarafları kapsamaktadır. Dolayısıyla paydaşlara ve çevreye iyi bir izlenim bırakmak için harcanan gayretlerin organize olmuş şekline “itibar yönetimi” denilebilir. Öyleyse itibar yönetiminden bahsedebilmek için bir kişiliğin ve kimliğin olması gerekmektedir. Eğer konu tüzel kişilik ve kurum ise, mutlaka kurumsal kimliğin ve bu kimliğe ait kültürün tanımlanmış, iç ve dış müşterilerce biliniyor olması gerekmektedir (Aktaş, 2014).

Örgütsel Bağlılık

Örgütsel bağlılık, özellikle örgütsel davranış alanında kullanılan bir kavram olarak karşımıza çıkmakta olup, uzun yıllar akademisyenler tarafından üzerinde araştırmaların yapıldığı bir odak haline gelmiştir. Yapılan çalışmalar, örgütsel bağlılık kavramının işgörenlerin örgüt ile ilişkilerini nitelendiren psikolojik bir durumu ifade ettiği konusunda ortak bir noktada birleşmektedir. İşgörenler örgüt için faaliyet göstermekte ve zihinlerinde oluşturdukları örgütsel izlenimlere göre işgörenlerin örgütsel bağlılık düzeyleri değişmektedir (Güçlü, 2006: 8). Bu alanda yapılan çalışmalara en önemli katkıyı sağladığı düşünülen Meyer ve Allen’a göre örgütsel bağlılık kavramı “bireyi örgüte bağlayan psikolojik bir durum” olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca Meyer ve Allen, örgütsel bağlılığın duygusal bağlılık, devam bağlılığı ve normatif bağlılık şeklindeki üç bileşenden meydana geldiğini belirtmektedirler. İşgörenleri örgüte bağlayan psikolojik bir durumu yansıtan örgütsel bağlılık kavramının tanımı hakkında araştırmacılar açısından farklı bakış açıları bulunmaktadır. Söz konusu bu araştırmacılar açısından yapılan tanımlar şu şekildedir (akt. Bakan, 2011: 8-10):

- Örgütün amaç ve değerleri ile bireyin amaç ve değerlerinin bütünleşmesi ve uyumlaşması sürecidir (Hall ve ark., 1970: 176).
- Kişinin belirli bir örgüte karşı ilgisi ve örgütle kendini tanımlamasının göreceli olarak derecesidir (Mowday ve ark., 1979: 224).
- Kişinin örgütsel amaçlar ve özellikleri içselleştirmesi ve örgüte adapte olmasını sağlayan örgüte yönelik hissettiği psikolojik ilgi ve bağlanmasıdır (O’Reilly ve Chatman, 1986: 492).
- İşgörenin çalıştığı işletmede işine devam etme isteğinde olması, işyerine düzenli olarak gelmesi, işletmenin varlıklarını koruması ve işletmenin amaçları ile bütünleşmesidir (Meyer ve Allen, 1997).

Örgütsel Performans

Örgütsel performans, örgütlerin hedef ve misyonlarına ulaşabilme derecesi ya da bunlara ulaştıracak çıktılar elde etmesi olarak da tanımlanmıştır (Kim, 2005). Bu alandaki çalışmalar performansın tanımlanmasına ve ölçülmesiyle ilgili farklı açılardan yaklaşımlar sunmuştur. Örgütlerin performansının ölçülmesi ve değerlendirilmesi için tek bir kriterden bahsetmek mümkün değildir.

<http://www.turansam.org>

*****

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Cilt: 7/İLKBHAR, Sayı: 26
TURAN-CSR International Scientific Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Volume: 7/SPRING, Issue: 26

Popovich yüksek performans gösteren örgütleri, aynı yada daha az kaynak ile daha yüksek kalitede istenen mal ve hizmet sunabilen ve verimlilikleri günden güne, haftadan haftaya ve yıldan yıla sürekli olarak artış göstererek misyon ve hedeflerine ulaşan örgütler olarak tanımlamıştır (Popovich ve Brizius, 1998).

Performans konusu, etkinlik, etkililik, verimlilik, amaca ulaşma derecesi gibi kavramlarla ilişkilendirilerek de tanımlanmıştır. Cordero, performansı; etkinlik ve etkililik kavramları ile açıklar. Etkililik, hedefe ulaşıp ulaşılmadığının tespiti için verilerin ölçümünü, etkinlik ise, kaynakların tümünü ifade etmektedir (Cordero, 1990).

Lebasa göre performans, kullanıcının bakış açısına bağlı anlamları ifade etmektedir. Bir organizasyonda belirlenen hedeflere tam olarak ulaşılmasını sağlayan, madde ve unsurların iyi idare edilmesi ve yayılımı ile ilgili süreç olarak değerlendirir (Lebas, 1995).

Rolstadas performansı, daha geniş bir açıdan ele almış, etkenlik ve etkililik dışında, kalite, verimlilik, çalışma yaşamının kalitesi, yenilik ve karlılığı da performansın göstergeleri olarak belirtmiştir (Rolstadas, 1998).

İtibar Yönetimi, Örgütsel Bağlılık ve Örgütsel Performans Arasındaki İlişki

İtibar yönetimi örgütsel bağlılık ve örgütsel performans arasındaki ilişkinin incelenmesinde yapılan literatür taramasında; kurumsal itibarın iç ve dış paydaşlarca kurumun algılanış biçimi ve paydaşların nazarında oluşturduğu değer olduğunu ifade edilmiştir.

Kurumsal itibarın getirileriyle ilgili yapılan araştırmalardan bazı örnekler sunacağız; Fombrun ve Shanley (1990)'e göre yüksek itibarın örgüte getirileri şöyledir; rakiplerine kıyasla ürünlerini emsallerine göre daha yüksek fiyat biçebilme imkanı, sermaye piyasalarında daha rahat ve daha yüksek kredibilite imkanı, yatırımcıları ikna edebilme ve daha kaliteli çalışanları kendisine çekebilme imkânları sunacaktır.

Başka bir araştırmada, Barney (1991), kurumsal itibarın, sadece güven ve bağlılık gibi manevi unsurları değil, beraberinde kârlılığı da getireceğini ifade etmektedir.

Van Riel ve Balmer (1997) modeline göre; Kurumsal kimlik bileşenleri kurumsal itibarı etkilemekte, kurumsal itibarda sonuçta kurumsal performansı etkilemektedir. Kurumsal itibar ile kurumsal performans bileşenleri arasında anlamlı bir pozitif ilişki vardır.

Buradan hareketle araştırmanın birinci hipotezini şu şekilde geliştirebiliriz;

H₁: Örgütlerde itibarın örgütsel performansla pozitif bir ilişkisi vardır.

Locke (1976) bundan yaklaşık çeyrek asır önce, kendi zamanına kadar sadece performans konusunda 3000 araştırmanın yapıldığını söylemektedir. Zira hem performans hem de örgütsel bağlılık endüstriyel ve örgütsel psikologlar, yönetim bilimcileri ve sosyologların ilgi alanına girmektedir (Scott, 1993: 279).

Bazı araştırmacılara göre örgütsel bağlılık ve performans arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır. Yapılan araştırmalara göre örgüte bağlılık duyan bireylerin diğer çalışanlara oranla daha yüksek performans gösterdikleri tespit edilmiştir (Porter ve ark., 1974; O'Reilly ve Chatman, 1986; Allen ve Meyer, 1990). Örgütle özdeşleşen bireyde örgütsel amaçlar doğrultusunda belirli davranışları gösterme eğilimi başlar ki, bu

http://www.turansam.org

*****

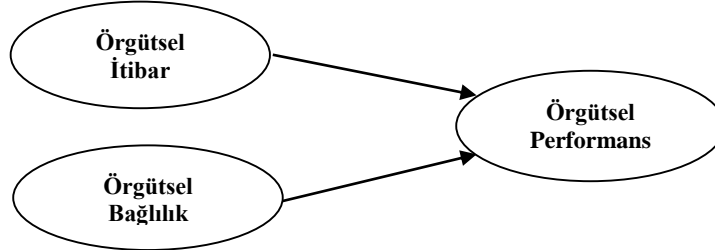
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Cilt: 7/İLKBHAR, Sayı: 26
TURAN-CSR International Scientific Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Volume: 7/SPRING, Issue: 26

davranışlardan birisi de yüksek performans düzeyinde çalışmaktır (Porter ve ark., 1974). Ayrıca örgütüyle özdeşleşen bireyin yalnızca kendisine verilen rol ile yetinmeyip amaçlar doğrultusunda gerekli olan diğer davranışları da hiçbir karşılık beklemeden sergileyeceği, yani rol üstü davranışlarda bulunacağı ifade edilmektedir (O'Reilly ve Chatman, 1986). Örgüte duygusal bağlılık hissedenden bireyler, örgütün üyesi olmaktan kaynaklanan memnuniyetlerinin bir sonucu olarak gönüllü benimsedikleri örgütsel amaçlara ulaşma yönünde yüksek performans düzeyi ile çalışacaklardır (Allen ve Meyer, 1990).

Bu açıklamalardan sonra araştırmanın ikinci hipotezlerini şöyle formüle edilebilir;

H₂: Örgütsel bağlılık ve örgütsel performans arasında pozitif bir ilişki vardır.

Literatürden yararlanarak elde edilen hipotezlerden itibar yönetimi, örgütsel bağlılık ve örgütsel performans arasında doğrusal bir ilişkiyi gösteren aşağıdaki kavramsal model geliştirilebilir (Şekil 1).

Şekil 1. Araştırmanın Modeli

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi: Hipotezleri ve modeli test etmek amacıyla demografik değişkenler dışında 26 soruluk bir anket kullanılmıştır. Bu ölçekler, Gaziantep ilinde faaliyet gösteren banka kurumlarına katmanlı ve rastgele dağıtılmış olup, analizler için toplamda 306 ölçek kullanılmıştır.

Veri Toplama Araçları: Verilerin toplanmasında, demografik bilgiler formu dışında, çalışanların itibar yönetimi, örgütsel bağlılık ve örgütsel performans düzeylerini belirlemek amacıyla üç ayrı ölçek'ten yararlanılmıştır. Ölçeklerdeki sorulara verilen cevaplar 1'den 5'e kadar değişen puanlarla değerlendirilmiş olup, (1) kesinlikle katılmıyorum, (2) katılmıyorum, (3) kısmen katılıyorum, (4) katılıyorum ve (5) tamamen katılıyorum şeklinde düzenlenmiştir.

a) Demografik Bilgiler Formu: Kurum çalışanlarına ait demografik bilgileri toplamaya yönelik olan bu ankette; yaş, cinsiyet, öğrenim durumu, medeni durum, iş tecrübesi, çalışılan birim ve iş ünvanı gibi özellikler yer almaktadır.

b) İtibar Ölçeği: Bu ölçek, örgütsel itibar kapasitesi ölçmek için Fombrun ve arkadaşları (2000) tarafından geliştirilen ve Savaşır tarafından Türkçeye çevrilen, 10 sorudan oluşan bu ölçekte beşli Likert tipi derecelendirme kullanılmıştır. Ölçek için yapılan güvenilirlik analizinde Cronbach Alpha katsayısı 0.90 olarak bulunmuştur. Kolmogorov Simirnov p değeri (.791) 0.05 ten büyük olduğu için, ayrıca çarpıklık ve basıklık oranı (skewness ve kurtosis oranı) -1 ile +1 arasında olduğu için dağılım normaldir.

<http://www.turansam.org>

*****

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Cilt: 7/İLKBAHAR, Sayı: 26
TURAN-CSR International Scientific Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Volume: 7/SPRING, Issue: 26

c) Örgütsel Bağlılık: Çalışanların bağlılık düzeylerini belirlemek için Bakiev (2011) tarafından Nyhan (2000) ve Porter-Smith (1970) ölçeklerinden yararlanılarak adapte edilen ve 5 sorudan oluşan bu ölçekte beş’li Likert tipi ölçek kullanılmıştır. Ölçek için yapılan güvenilirlik analizinde Cronbach Alpha katsayısı 0.86 olarak bulunmuştur. Çarpıklık ve basıklık değerleri -1 ve +1 arasında bulunmuş olup, dağılım normaldir.

d) Örgütsel Performans Ölçeği: Brewer ve Selden (2000) tarafından geliştirilmiş, Park tarafından (2001) güncellenmiştir. Bu anket birçok araştırmacı tarafından devlet kurumlarının performansını ölçmek için kullanılmış ve yüksek bir güvenilirlik katsayısı vermiştir (Şahin, 2010). 11 sorudan oluşan bu ölçekte, beşli Likert tipi derecelendirme kullanılmıştır. Ölçek için yapılan güvenilirlik analizinde Cronbach Alpha katsayısı 0.85 olarak bulunmuştur. Kolmogorov Simirnov p değeri (0.939) 0.05’ten büyük olduğu için, ayrıca çarpıklık ve basıklık oranı (skewness ve kurtosis oranı) -1 ile +1 arasında olduğu için dağılım normaldir. Bu ölçekte kullanılan sorularla, örgütsel performansın yüksek verimlilik, iş kalitesi ve örgütsel etkililik gibi değişik boyutları yansıtılmaya çalışılmıştır.

Verilerin Analizi: Verilerin değerlendirilmesinde SPSS 18.0 istatistik programı kullanılmıştır. Elde edilen verilerin analizinde parametrik (t-testi, ANOVA), korelasyon ve regresyon testleri kullanılmıştır. Verilerin değerlendirilmesi, katılımcıların her bir soruya verdikleri cevapların toplam puanları üzerinden yapılmıştır. İstatistiki anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR

Araştırma hipotezlerini test etmek için demografik değişkenler, korelasyon testi ve regresyon analizi kullanılmıştır. Araştırmaya katılan kişilere ait bilgiler ilerleyen tablolarda gösterilmiştir. Bu tabloda görüldüğü gibi, devlet banka kurumundan 110 ve özel banka kurumundan 196 kişi olmak üzere araştırmaya 306 kişi katılmıştır.

Tablo 1: Demografik Değişkenler

Değişkenler	Devlet Bankaları	Özel Bankalar	Değişkenler	Devlet Bankaları	Özel Bankalar
	Frekans/(%)	Frekans/(%)		Frekans (%)	Frekans/(%)
	n=110	n=196		n=110	n=196
Cinsiyet			Eğitim Durumu		
Erkek	19 (17,2)	135 (68,8)	İlköğretim	5 (4,5)	2 (1,0)
Kadın	89 (80,9)	47 (23,9)	Lise	62 (56,3)	42 (21,4)
Belirtmeyen	2 (1,8)	14 (7,1)	Üniversite	34 (30,9)	130 (66,3)
Yaş			Lisansüstü	7 (6,3)	15 (7,6)
20-30	77 (70)	66 (33,7)	Belirtmeyen	2 (1,8)	7 (3,5)

31-40	25 (22,7)	95 (48,4)	İş Tecrübesi		
41-50	8 (7,2)	35 (17,8)	1-5 yıl	44 (40)	38 (19,3)
Medeni Durumu			6-10 yıl	42 (38,1)	54 (27,5)
Evli	52 (47,2)	132 (67,3)	11-15 yıl	13 (11,8)	37 (18,8)
Bekâr	53 (48,1)	44 (22,4)	16-20 yıl	5 (4,5)	25 (12,7)
Belirtmeyen	5 (4,5)	20 (10,2)	21+	4 (3,6)	34 (17,3)
			Belirtmeye n	2 (1,8)	8 (4,1)

n=306

Tablo 2’de katılımcılara ait örgütsel itibar ile örgütsel bağlılık ilişkisi % 77,7 olarak ve örgütsel itibar ile performans ilişkisi % 78,5 olarak; örgütsel bağlılık ile performans ilişkisi % 80,8 olarak tespit edilmiştir. Bu tabloda görüldüğü gibi, performans, itibar algısı ve örgütsel bağlılık arasında güçlü pozitif bir doğrusal ilişki mevcuttur ($p<0.001$). Dolayısıyla araştırma hipotezleri kabul edilmiştir.

Tablo 2. Performans, İtibar Algısı ve Örgütsel Bağlılık Arasındaki İlişki

	İtibar Algısı	Örgütsel Bağlılık	Performans
İtibar Algısı	1		
Örgütsel Bağlılık	0,777**	1	
Performans	0,785**	0,808**	1

** $p<0.01$

Tablo 3’te görüldüğü gibi örgütsel performanstaki, itibar algısı ve görev değişkenleri toplam varyansın % 73’ünü açıklamaktadır.

Tablo 3. İtibar Algısı, İş Memnuniyeti ve Performans Regresyon Analiz Sonuçları

Bağımlı Değişken	R ²	Bağımsız Değişken	B	β	t	p	VIF
Performans	0,73	İtibar Algısı	0,459	0,441	6,21	0.000	2,51
		Örgütsel Bağlılık	0,595	0,474	6,69	0.000	2,51

Regresyon modelinin anlamlı olup olmadığını gösteren ANOVA^B tablosundaki $p<0.001$ ($p=0.000$) olduğundan model anlamlı ve geçerlidir. Durbin Watson: $1,5<d=1.85>4$ olduğu için otokorelasyon sorunu yoktur ayrıca $VIF<10$ olduğu için çoklu bağlantı (collinearity) yoktur.

Bazı demografik değişkenlere göre analiz sonuçları:

<http://www.turansam.org>

*****

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Cilt: 7/İLKBAHAR, Sayı: 26
TURAN-CSR International Scientific Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Volume: 7/SPRING, Issue: 26

- Performans, itibar algısı ve örgütsel bağlılık bakımından devlet ve özel sektör arasında herhangi bir fark yoktur ($p>0.05$).
- Tecrübesi 1-5 yıl ve 20 yıldan fazla tecrübeye sahip olanlar, tecrübesi 11-15 yıl olanlara göre daha az performans algısı bildirmişlerdir ($F=2.95$, $P=0.02$).

SONUÇ

Yapılan araştırmada da Tablo 2 ve 3'te görüldüğü gibi itibar algısı ve performans arasındaki ilişki ile örgütsel bağlılık ve örgütsel performans arasında ilişkilerin istatistikî olarak anlamlı olduğu sonuçları elde edilmiştir. Bu sonuçların; itibar algısı, örgütsel bağlılık ile örgütsel performans arasındaki ilişkileri inceleyen çalışmalarla karşılaştırıldığında; itibar yönetimi, örgütsel performans ile örgütsel bağlılık, örgütsel performans sonuçlarının birbirini desteklediği zaten araştırmalarda da görülmüştü ve aşağıda verilen iki hipotez kabul edilmiştir.

Ancak literatür taramasında itibar algısı ve örgütsel bağlılık ile ilgili herhangi bir değerlendirmeye rastlanılmamış olunmasına rağmen araştırmamız sonucunda bu algıların birbirini desteklediği tespit edilmiştir.

Araştırmamızda; performans, itibar algısı ve örgütsel bağlılık bakımından devlet ve özel sektör arasında herhangi bir fark olmadığı tespit edilmiştir. Bu araştırma sadece çalışanların algısına özgü bir araştırma olduğundan, özel ve devlet kurumu çalışanlarına aynı anket soruları yöneltilmiş olup; anket sonuçlarının kıymetlendirmesinde çalışanlar nezdinde performans, örgütsel itibar ve örgütsel bağlılık algısı açısından her iki kurum çalışanlarının algıları arasında farklılık olmadığı görülmüştür. Bu algının temelinde ise çalışanlar farklı kurumlarda çalışmalarına rağmen, kurumlarından beklentilerinin karşılanma oranlarının çalışanların beklentileri seviyesinde olmasından, yani itibar ve örgütsel bağlılık algısının aynı seviyede olmasından kaynaklanabileceği değerlendirilmektedir.

Ayrıca bu çalışmada demografik değişkenler incelendiğinde; çalışanların tecrübeleri 1-5 yıl ve 20 yıl üzeri mesleki tecrübesi olan çalışanların, 11-15 yıl mesleki tecrübesi olan çalışanlara nazaran performans algılarının daha düşük olduğu görülmüştür. Bunun nedeninin ise 1-5 yıl arası tecrübesi olanların daha meslek hayatlarının başında olduklarından öğrenme süreçlerinin devam ettiği, tam performans verebilmek için beceri anlamında gelişimlerini tamamlamalarının gerektiği değerlendirilmektedir.

20 yıl üzeri mesleki tecrübesi olan çalışanların düşük performans algısının ise, bankacılık sektörü gibi hareketli bir iş alanında 20 yıl üzeri görev yapmış çalışanların, 11-15 yıl gibi orta seviyede tecrübe ve yaşta olanlara nazaran performanslarının azalmaya başlaması algısının temelinde ise daha önce ifade edildiği gibi, çalışma süresi arttıkça banka personeline düşük bağlılığın, tükenme sendromuna bağlı olarak gelişmesinden ve çalışanların iş heyecanını, meslek heyecanını ve şevkini zamana bağlı olarak kaybetmiş olmalarından kaynaklanabileceği değerlendirilmektedir. Daha önceki çalışmalarda olduğu gibi bu çalışmada "U" şeklinde (curvilinear) bir ilişki vardır (Gibson ve Klein, 1970; Eğinli, 2009; Güneri ve diğerleri, 2011).

Örgütsel itibar, örgütsel bağlılık ve örgütsel performans arasında önemli derecede ilişki tespit edilmiş olup, örgütsel itibar ve örgütsel bağlılığın örgütsel performans

<http://www.turansam.org>

*****

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Cilt: 7/İLKBAHAR, Sayı: 26
TURAN-CSR International Scientific Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Volume: 7/SPRING, Issue: 26

üzerinde pozitif bir etkiye sahip olduğu görülmüştür. Ayrıca özel ve devlet kurumları çalışanları arasında; örgütsel itibar, örgütsel bağlılık ve örgütsel performans algısında her hangi bir farklılık tespit edilmemiştir.

Bu çalışmanın Gaziantep ili ile sınırlı kalması, sınırlı sayıda anket uygulanmış olması, araştırma kapsamına alınan firmaların zaman ve mekân kısıtlamaları temel kısıtlardan sayılabilir. Ayrıca itibar ve örgütsel bağlılık gibi terimlerinin değerlendirmesinin diğer anket çalışmalarında olduğu gibi objektif değerlemelerden ziyade çalışanların algısına dayanması ve literatürde belli bir mutabakatın oluşmaması diğer bir kısıttır.

Sonuç olarak bankacılık sektöründe yapılan bu çalışmayla bu alanda faaliyet gösteren banka ve yöneticilerine üzerinde dikkatlice durulması gereken bilgiler sunulmuştur. Öncelikle yöneticiler işyerlerindeki astlarının verimlilik ve performans düzeylerini yükseltebilmelerinin ancak onların bağlılık düzeylerini artırmakla mümkün olabileceğini bilmelidirler. Ayrıca banka ve yöneticileri, çalışanlarının bağlılık ve dolayısıyla performanslarını yükseltme gayretlerinin, kurumsal itibarlarını olumlu yönde etkileyeceğini göz önünde bulundurmalarıdır.

KAYNAKÇA

1. Aktaş, K., (2014), İtibar Yönetimi, İş Memnuniyeti ve Örgütsel Performans Arasındaki İlişkinin Analizi: Sağlık Sektöründe Bir Uygulama, Gediz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
2. Allen, N. J. ve Meyer, J. P., (1990), The Measurement and antecedents of affective, continuance and normative commitment to the organization. *Journal of Occupational Psychology*, 63, 1-18.
3. Bakan, İ., (2011), Örgütsel Stratejilerin Temeli Örgütsel Bağlılık Kavram, Kuram, Sebep ve Sonuçlar, Gazi Kitabevi, Ankara.
4. Bakiev, E., (2011), Determinants of Interpersonal Trust, Organizational Commitment for Performance within Kyrgyz National Police, University of Central Florida, Orlando (unpublished dissertation).
5. Barney, J. B., (1991), Firm Resources and Sustainable Competitive Advantage, *Journal of Management*, 17, ss. 99-120.
6. Bozkurt, M., (2011), Kurumsal İtibar Yönetiminin Müşteri Değerlendirme Sürecine Yansımaları ve Etkileri: Konaklama İşletmelerine Yönelik Bir Uygulama, Doktora Tezi, Balıkesir, 39s.
7. Brewer, G. A. Selden, S. C. ve Facer, R.L., (2000), Individual Conceptions of Public Service Motivation.
8. Brief, A. P., (1998), Attitudes in and Around Organizations, Sage, Thousands Oaks, CA.
9. Brown, J. S. ve Duguid P., (1991), Organizational Learning and Communities of Practice: Toward a Unified View of Working, Learning, and Innovation, *Organization Science*, 2:40-57.

<http://www.turansam.org>

*****

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Cilt: 7/İLKBAHAR, Sayı: 26
TURAN-CSR International Scientific Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Volume: 7/SPRING, Issue: 26

10. Burke, R. J., Martin, G. C. ve Cary L., (2011), Corporate Reputation: Managing Opportunities and Threats, Chapter:1, Gower Publish Ltd.,Farhnam, England, 5p.
11. Chun, R., (2005), International Journal of Management Reviews Volume 7, Issue 2, Corporate reputation: Meaning and measurement, Oxford, UK, 91–109 p.
12. Cordero, R., (1990), The Measurement of Innovation Performance in Firm: An Overview. Research Policy. 19(2): 185-192.
13. Crossman, A. ve Abou-Zaki, B., (2003), Job Satisfaction and Employee Performance of Labanese Banking Staff. Journal of Managerial Psychology. 18(4):368-376.
14. Eğinli, A.T., (2009), Çalışanlarda İş Doyumu: Kamu ve Özel Sektör Çalışanlarının İş Doyumuna Yönelik Bir Araştırma, 36-37s.
15. Erdogan, İ., (1996), İşletme Yönetiminde Örgütsel Davranış, Avıol Yayın, İstanbul.
16. Fombrun, C., (1996), Reputation: Realizing Value from Corporate Image, Harvard, Boston, MA.
17. Fombrun, C. J., Gardberg, N. A. ve Barnett, M. L., (2000), Opportunity platforms and safety nets: Corporate citizenship and reputational risk. Business and Society Review, 105:85–106.
18. Fombrun, C. J. ve Shanley, M., (1990), What's in a name? Reputation-building and corporate strategy, Academy of Management Journal, 33: 233-258.
19. Garver, C. R., (1996), Organizational Learning Climate, Self-Directed Learner Characteristics, and Job Performance Among the Police Officers. Unpublished doctoral dissertation. The Pennsylvania State University.
20. Gibson, J. L. ve Klein, S. M., (1970), Vol. 13, Employee Attitudes As A Function of Age and Length Service: A Re-Conceptualisation, Academy of Management Journal, 411-425 pp.
21. Glisson, C. ve Durick M., (1988). Predictors of Job Satisfaction and Organizational Commitment in Human Service Organizations, Administrative Science Quarterly. 33(1): 61-81.
22. Güçlü, H. (2006). Turizm Sektöründe Durumsal Faktörlerin Örgütsel Bağlılık Üzerindeki Etkisi, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
23. Güneri, S., Mustafa N.İ. ve Avcı, E., (2011), Gazi Med. J, 22, Ankara 112 Acil Sağlık Hizmeti Çalışanlarının Çalışma Koşulları ve İş Memnuniyetinin Değerlendirilmesi, 1-5s.
24. Hall, D. T., Schneider, B. ve Nygren, H. T., (1970), Personel Factors in Organizational Identification, Administrative Science Quarterly, No: 15.
25. Khandekar, A. ve Sharma, A., (2006), Organizational Learning and Performance: Understanding Indian Scenario in Present Global Context. Education and Training. 48 (8/9):682-692.

<http://www.turansam.org>

*****

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Cilt: 7/İLKBHAR, Sayı: 26
TURAN-CSR International Scientific Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Volume: 7/SPRING, Issue: 26

27. Kim, S., (2005), Individual-Level Factors and Organizational Performance in Government Organizations. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 15(2) :245-261.
28. Lebas, M., (1995), Performance Measurement and Performance Management, *International Journal of Production Economics*, Vol:41, No:9, 1995:23-35.
29. Locke, E.A., (1976), The Nature and Causes of Job Satisfaction, in Dunnette, M.D. (Ed.), *Handbook of Industrial and Organizational Psychology*, Rand McNally, Chicago, IL.
30. Lofquist, L. H. ve Dawis, R. V., (1969), *Adjustment to Work: A Psychological View of Man's Problems in a Work-oriented Society*, Appleton-Century-Crofts, New York, NY.
31. Luthans, F., (2012), *Organizational Behavior An Evidence Based Approach*, McGraw Hill Irwin, Newyork.
32. McNeese-Smith, D. K., (1997), The Influence of Manager Behaviour on Nurses' Job Satisfaction, Productivity and Commitment, *Journal of Nursing Administration*, 27:47-55.
33. Meyer, J. ve Allen, N., (1997), *Commitment in the Workplace: Theory, Research and Application*, Sage, Tousand Ouks, Ca.
34. Mowday, R.T., Steers, R.M. ve Porter, L.W., (1979), The Measurement of Organizational Commitment, *Journal of Vocational Behavior*, No 14.
35. Nyhan, R. C., (2000), "Changing the Paradigm-Trust and Its Role in Public Sector Organizations", *American Review of Public Administration*, Vol. 30 No. 1, s.87-109.
36. O'Reilly, C. A. ve Chatman, J., (1986), Organizational Commitment and Psychological Attachment: The Effects of Compliance, Identification and Internalization on Prosocial Behaviour, *Journal of Applied Psychology* No 71.
37. Politis, J. D., (2005), Self-leadership behavioural-focused strategies and team performance: the mediating influence of job satisfaction. *Leadership and Organization Journal*. 27(3): 203-216.
38. Popovich, M. G., ve Brizius, J. A., (1998), *Creating High-Performance Government Organizations: A Practical Guide for Public Managers* (1st ed.), San Francisco, CA: Jossey-Bass.
39. Porter, L. W. ve Smith F. J., (1970), The Etiology of Organizational Commitment, Unpublished Paper, University of California, Irvine, CA.
40. Porter, L. W., Steers, R. M., Mowday, R. T. ve Boulian, P. V., (1974), "Organizational Commitment, Job Satisfaction and Turnover Among Psychiatric Technicians", *Journal of Applied Psychology*. 59: 603-609.
41. Post, J. E. ve Griffin, J. J., (1997), Corporate Reputation and External Affairs Management, *Corporate Reputation Review*, 11), 165-171.
42. Power, J. ve Waddell, D., (2004), The Link Between Self-Managed Work Teams and Learning Organizations Using Performance Indicators, *The Learning Organization*. 11(2/3):244-259.

<http://www.turansam.org>

*****

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Cilt: 7/İLKBHAR, Sayı: 26
TURAN-CSR International Scientific Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Volume: 7/SPRING, Issue: 26

43. Rolstadas, A., (1998), Enterprise Performance Measurement, International Journal of Operations & Production Management. 18(9/10): 989-999.
44. Spector, P. E., (1985), Measurement of Human Service Staff Satisfaction: Development of the Job Satisfaction Survey, American Journal of Community Psychology. 13(6): 693-713.
45. Spector, P.E., (1997), Job Satisfaction: Application, Assessment, Causes and Consequences. United Kingdom. Sage Publications.
46. Suliman, A. M. T. ve Iles, P., (2000), Is Continuance Commitment Beneficial to Organizations? Commitment-Performance Relationship: a New Look. Journal of Managerial Psychology. 15(5):407-426.
47. Şahin, I., (2010), Organizational Social Capital and Perceived Performance of Drug Law Enforcement Departments: A Case Study in Turkey, University of Central Florida, Orlando, FL (unpublished dissertation).
48. Van Riel, C. B. M. ve Balmer J. M. T., (1997), Corporate Identity: The Concept, Its Measurement and Management, European Journal of Marketing, Bradford, No. 5, pp.340-255.
49. Zyglidopoulos, C. S., (2001), The Impact of Accidents on Firms' Reputation for Social Performance, Business and Society, Vol. 40 (4): 416-441.

<http://www.turansam.org>

*****

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Cilt: 7/İLKBAHAR, Sayı: 26
TURAN-CSR International Scientific Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Volume: 7/SPRING, Issue: 26

(2)

Dr. Hanefi YAZICI

**THE ROLE OF THE ARMY FOR A DEMOCRATIC TRANSITION IN
EGYPT DURING THE ARAB UPRISINGS
(ARAP İSYANLARI SIRASINDA MISIR'DA ORDUNUN DEMOKRATİK
DÖNÜŞÜMDE Kİ ROLÜ**

ABSTRACT

Just after the Jasmine Revolution in Tunisia in 2011, mass protests against Mubarak regime broke out and he had to resign handing power to the army. Many people in Egypt called Mubarak as “the last pharaoh” since he ruled the country for nearly thirty years like a monarch and his regime was believed unmovable as the pyramids. On the other hand, it was one of the most important allies of the United States in the region that is whatever occurs in Egypt would cause significant consequences for the Middle East.

After the free elections in Egypt, Morsi became the president but within a year thousands of people filled Tahrir Square shouting their slogans such as “the army and the people hand in hand” and as a result, the army did not want to protect a president who lost power. This time, the protesters who achieved to overthrow Mubarak regime were celebrating a coup d'état by the military. As a result, the army decided to call for new elections taking power from the elected legitimate President Morsi.

Keywords: Egypt, US, Mass Protests, Middle East, Military Coup, Elections

ÖZ

2011 yılında Tunus'taki Yasemin Devrimi'nden hemen sonra, Mubarek rejimine karşı halk ayaklanmaları başladı ve Mubarek yetkisini orduya bırakarak istifa etmek zorunda kaldı. Mısırlıların çoğu, ülkeyi yaklaşık otuz yıl kral gibi yöneten Mubarek'in “son firavun” olduğuna ve rejiminin piramitler gibi değişmeyeceğine inanmaktaydı. Ayrıca bölgede Amerika'nın en önemli müttefiği olduğu için, Mısır'da ortaya çıkan en ufak bir olay, Orta Doğu'da çok önemli sonuçlara sebep olabilir.

Mısır'da serbest seçimlerden sonra Mursi başkan oldu ama bir yıl içinde binlerce kişi Tahrir Meydanı'nı “ordu ve halk el ele” sloganlarıyla doldurunca ordu gücünü kaybeden başkanı korumadı. Bu kez, Mubarek rejimini devirmeyi başaran protestocular askeri darbeyi kutluyordu. Sonuç olarak ordu, seçilmiş meşru Başkan Mursi'ye darbe yaparak yeni seçimlerin yapılmasına karar verdi.

Anahtar Kelimeler: Mısır, Amerika, Toplu Gösteriler, Orta Doğu, Askeri darbe, Seçimler

INTRODUCTION

It is believed that if a regime is in danger, the main problem is whether it will

<http://www.turansam.org>

*****

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Cilt: 7/İLKBAHAR, Sayı: 26
TURAN-CSR International Scientific Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Volume: 7/SPRING, Issue: 26

murder its people or not. When the protests began it was clear that the Mubarak regime was determined to protect the regime instead of the people.² Mubarak succeeded in having a good relationship with the United States. Moreover, business elite, police officers, and soldiers depended on the government for their economic and political life.

Several businessmen who joined the ruling party obtained privilege and this caused public unrest and provoked the sense of injustice, therefore protests in Cairo became an ordinary practice and according to the Solidarity Center, millions of Egyptian workers participated in a number of labor-related protests, but unfortunately they were not observed in the West.³

The January Revolution

According to the Abu Dhabi Gallup Center, nearly 6 million Egyptians streamed on the streets.⁴ Leftists, liberals and also Islamists played a vital role in Tahrir Square protests including young media savvy as the most outstanding figures. According to Shadi Hamid the Revolutionary Youth Coalition was formed as an ad hoc committee to coordinate actions in the square and generally there were no leaders in the protests therefore it caused some problems to have a talk with the regime, “Established groups, such as the liberal Wafd Party, the so-called Committee of Wise Men, and the Muslim Brotherhood all entered into a “dialogue” with then vice president Omar Suleiman. There was, however, a considerable gap between the protesters in Tahrir—many of whom vocally opposed any negotiations as long as Mubarak was in power—and those claiming to represent them.”⁵

Egypt’s revolution cannot be analyzed without seeing the temporary support of the army because it was substantially obvious that Egyptians on the streets would like to see a democratic transition. Unfortunately, after a short time the army broke up the crowd in the Tahrir Square taking many protesters in charge and tortured most of them. Moreover, the Supreme Council of the Armed Forces (SCAF) handled many operations and soon, thousands of civilians were judged at a trial lasting for a few minutes according to Human Rights Watch.⁶

Furthermore, the military was able to impose a democratic transition and legitimized some constitutional reforms however other activists such as liberals stood out against the changes. On the other hand, the Muslim Brotherhood accepted these amendments and it became the first major controversy between Islamists and liberals even though they acted in concert during the revolution. The political polarization is inflamed by some groups such as the Muslim Brotherhood and Salafis. On one hand the Muslim Brotherhood has a vital role in Egyptian politics as they are well organized, and has the utility of long-termed political experience.⁷ On the other hand, Salafis and

<http://www.turansam.org>

*****

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Cilt: 7/İLKBAHAR, Sayı: 26
TURAN-CSR International Scientific Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Volume: 7/SPRING, Issue: 26

liberals do not have significant role in the revolution as they are disorganized. Shadi Hamid comments that the Brotherhood supported Friday protests forming a close relationship with the military, appointed a Christian as the vice president of its new political party, and moved to the political center considering the possibility of a co-operation with extreme right Salafis for the elections.

Meanwhile, liberals have had trouble receiving a great deal of attention although they have organized powerfully protests in the square but they have not been able to achieve to form a party. Instead, they only centered upon ending military domination and supporting minority rights. Furthermore, they tried to postpone the elections because the Moslem Brotherhood would have opportunity to win the early elections.⁸

New Foundations

After the revolution people in Egypt did not discuss about the most available system of democracy. It was possible for many countries not to take into account the consequences of alternative electoral systems in transitional situations.⁹ Electoral system in Egypt was relatively similar to the United States. The SCAF announced a mixed system in 2011 and opposition parties supported a proportional representation system.¹⁰

When Mubarak initiated political reforms in 1980s, people thought that Egypt was on the way to democracy. Then the Brotherhood won some of the seats in 2005 and in spite of the weak parliament it was a crucial place of struggle for both opposite parties and the ruling party. In addition, independent press improved, and despite Mubarak, the judiciary did best for its independence. Therefore the regime itself was able to achieve the transition using its own constitutions. That's why the Brotherhood had an opportunity to establish the largest group before and after the revolution. In the eyes of Shadi Hamid, the revolution has investigated and questioned the old regime including Mubarak and his sons, and then the ruling party disbanded.¹¹ The referendum was the first free poll in the history of Egypt. But it is still unclear whether or not these important changes reflect real transformations in the country.

Changing Foreign Policy

As well known all revolutions have unpredictable outcomes. As soon as Mubarak resigned, the SCAF decided to make major changes in foreign policy. The government became emotional and appealed to rigid foreign policy against Israel supporting Hamas and establishing ties with Iran. Many experts stated that the protests in Egypt were not about America or Israel, but they were about democracy and honor.

Shadi Hamid argues that in the eyes of Egyptians Mubarak was unacceptable not only because he was a dictator but also he established close relationships with the United

<http://www.turansam.org>

*****

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Cilt: 7/İLKBHAR, Sayı: 26
TURAN-CSR International Scientific Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Volume: 7/SPRING, Issue: 26

States and Israel. He also warns that if Egypt has democratic governments, they have to care about the public opinion and that is they will particularly be against U.S. policy in the region. It is not surprising that the popularity of the U.S. has decreased invariably in many Arab countries including Egypt. According to a survey conducted just after the revolution, Egyptians respect al-Qaeda more than the US.¹²

In a foreign policy, it is habitual that young democracies are generally too sensitive. The various parties largely agree that it is crucial to keep the distance between Egypt and Israel. Therefore the Brotherhood signed new treaties with other countries. It is obvious that the United States and the European Union will play a significant role in supporting the country. It is also clear that red line is the peace treaty with Israel. Shadi Hamid says that Egypt's friendly relations with other countries as an independent country might make U.S. angry as Egypt will never be opposite to Iran and Hamas as in the past.¹³

It is certain to happen and cannot be avoided that Egypt's recovery will be slow and not smooth. That's why it is expected from the United States and other developed countries to supply financial contribution as much as possible. Obama announced to lend one billion dollar to compensate Egypt's economic difficulties. In Egypt the army is a critical player in politics and has also economic interests.¹⁴ This position in the economy gives the army some opportunities to threaten political life, and the SCAF would like to continue to have some privileges such as determining the military budget, and having the right to intervene in politics whenever the red lines are crossed as it was in Turkey in the past.

It is estimated that the Egyptian army is going to shape democratic transition in Egypt. At present, the army is trying a partly controlled transition toward a democratic government. In addition, the army never gives up its economic interest since it is believed that they might lose their dominant position in the country. Therefore, it is not known how the army will react to a civilian government control over the military. Furthermore, the reaction of the army is also not clear if democracy becomes uncontrollable in the near future. Shadi Hamid proposes that the political situation might not change and cause conflict in Egypt, "There is little doubt that Egyptian politics has been fundamentally changed by and since Mubarak's fall. In an increasingly open political space, an array of groups and parties, spanning a wide ideological spectrum, are contending for influence, power, and legitimacy in a new Egypt. This competition can lead to conflict—increasing instances of sectarian clashes are particularly worrying—but it can just as easily lead to coalition-building, a renewed political ethic, and, ultimately, slow but steady movement toward greater democracy."¹⁵

Military Coup in Egypt

Ahmet **Davutoğlu** described the ousting of Morsi as unacceptable, and named the intervention of army as a **military coup** in contrast to the US, which refrained from using

<http://www.turansam.org>

*****

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Cilt: 7/İLKBAHAR, Sayı: 26
TURAN-CSR International Scientific Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Volume: 7/SPRING, Issue: 26

the word coup. Davutoğlu described the event in Egypt as unacceptable, “A leader who came [to power] with the support of the people can only be removed through elections. It is unacceptable for democratically elected leaders, for whatever reason, to be toppled through illegal means, even a coup.”¹⁶

Thousands of People filled Tahrir Square as they did two years ago. Although they achieved to overthrow Mubarak, this time they were celebrating a coup d'état by the military, taking power from the elected legitimate president. After overthrowing **Morsi**, the army called for new elections. Davutođlu underlined that Turkey does support all people of the country reminding that Turkey supports all of Egypt and whatever Egyptians chose, Turkey will be with them. To him it should be a top priority for Egyptians to preserve the gains of the recent revolution. Davutođlu stated that it is unacceptable to see politicians arrested, “We categorically reject suggestions that Arabs or Muslims cannot be governed with democracy. From today on, the actual matter is whether fair elections will be held in this country or not. The main aim in the upcoming process is to ensure that elected authorities will take power. Turkey will take sides with the Egyptian people.”¹⁷

On the other hand, **Obama** did not use the word **coup** and suggested that the military had better end a political crisis due to economic difficulties.¹⁸ He called on the Egyptian military to move quickly and responsibly back to a democratically elected civilian government as soon as possible through a transparent process. Obama also called on the military to avoid any arbitrary arrests of **President Morsi** and his supporters. He said American law forbids aid to countries that remove democratic leaders via a military coup, that's why Obama spoke carefully and did not use the word **coup**.¹⁹ Even **Kerry** speculated that Egypt's military was **restoring democracy** and was asked to intervene by millions of people who were afraid of chaos and violence. He said on GEO TV, “The military was asked to intervene by millions and millions of people, all of whom were afraid of a descendant into chaos, into violence. And the military did not take over, to the best of our judgment so — so far.”²⁰ As obvious, the US government rejected to describe removal of Morsi as a **coup** not to cut off its annual aid to Egypt. Kerry reminded that the military did not take over so far and to run the country, there is a civilian government.²¹

Officials at the **White House** and State Department refused to characterize incidents in Egypt as a **military coup**. Officials would not say the word coup, which has an important legal consequence for the aid to Egypt every year. White House Press Secretary **Jay Carney** told that they try to determine how to label the issue.²²

The **Longman** English Dictionary describes a **coup d'état** as a sudden attempt by the army to take control of the army and the **Oxford** English Dictionary describes the term as an illegal seizure of power from a government, in the eyes of most observers both

<http://www.turansam.org>

*****

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Cilt: 7/İLKBAHAR, Sayı: 26
TURAN-CSR International Scientific Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Volume: 7/SPRING, Issue: 26

dictionary descriptions match the events in Egypt. According to the law, the U.S. must cut aid to a country that has had a coup. Apparently lawyers told Obama to ignore the law by not asking whether Egypt had a coup or not. The law **Section 508** of the Foreign Assistance Act reads, “None of the funds appropriated or otherwise made available pursuant to this Act shall be obligated or expended to finance directly any assistance to any country whose duly elected head of government is deposed by military coup or decree.” According to this law to aid a foreign country such as Egypt is not possible. Noah Feldman considers that mostly State Department lawyers are hyper-literalists since the law says no aid if there is a coup, but it never orders the administration to inquire whether a coup occurred.²³ According to Feldman this **ostrich theory** of the law makes no sense. The law forbids aid when a coup occurred that is while the president keeps sending funds, he is violating the law.

World Reaction to Egypt Coup was not the same as the US, British Prime Minister **Cameron** said they never support military intervention and he stated that what they need in Egypt is for democracy to flourish, and for a democratic transition to take place. Foreign Minister of the UK, **Hague** argued that it is the problem with a military intervention and if this can happen to one elected president it can happen to another.²⁴ That’s why it is so important to entrench democratic institutions and for political leaders - for all their sakes and the sake of their country - to work on this together to find the compromises they haven’t been able to make in Egypt over the last year.

Erdogan established good relations with President **Morsi**, and when Morsi was overthrown by the military Erdogan warned that it was unacceptable and called for his release from house arrest.²⁵ Erdogan formed an alliance with Morsi and the Brotherhood considers Erdogan’s government an Islamist success story. Davutoglu also declared that it is unacceptable for a government coming to power through democratic elections to be overthrown through a military coup. Moreover, Russian foreign minister **Lavrov** stated that they support to solve the political and socio-economic problems in a democratic framework, without violence, and accounting for the interests of all social groups and religious confessions. Finally, Hua Chunying, foreign ministry spokeswoman indicated on behalf of China that they respect the choice of the Egyptian people concluding that in Egypt all groups can avoid using violence and solve their disputes through dialogue.²⁶ As seen, world leaders reacted with caution to the military coup in Egypt and several leaders avoided calling it a coup.

CONCLUSION

It is very difficult to democratize the Arab countries without transforming their social and economic infrastructure. As well known, while Turkey supporting popular sovereignty instead authoritarian leaders like Sisi in Egypt as a secular, democratic and Muslim country, the West, particularly the US have continued supporting the

<http://www.turansam.org>

*****

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Cilt: 7/İLKBAHAR, Sayı: 26
TURAN-CSR International Scientific Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Volume: 7/SPRING, Issue: 26

authoritarian leaders instead people in the Arab world. They exactly turned the Arab Spring into Arab Winter manipulating and changing the selected governments through military coups. While the West only sees oil and their interests in the Middle East, Turkey receives the people in need only for humanity. Perhaps, Turkey might bring peace and tolerance of the Ottomans back to the Middle East hundred years later as a continuing state of the Ottoman Empire.

To conclude, Turks and Arabs have common interests that shape their relations in the Middle East. As the period of dictatorships ends, Turkey is expected much to support this historical transformation without caring the unfair manipulations of the West - particularly the US- to replace the elected governments through military coups as in Egypt. If Egyptians succeeded in building a stable democracy then people across the Middle East would think that they could also do the same. Similarly, if Egypt fails and ends in chaos so many will predict that democracy is not available in the Arab world. As a result, what happens in Cairo will have a serious impact on citizens of other Arab countries.

REFERENCES

1. Cook, Steven. Ruling but Not Governing: The Military and Political Development in Egypt, Algeria and Turkey, Baltimore: John Hopkins University Press, 2007. Steven Cook underlines the critical roles of the armies in Egypt, Algeria, and Turkey. He demonstrates how an army controls elections, parties, and media as a project to carry on a tradition of authoritarian systems.
2. The Solidarity Center, Justice for All: The Struggle for Workers' Rights in Egypt, Washington, February 2010, p. 14
3. Abu Dhabi Gallup Center, Egypt from Tahrir to Transition, June 2011. (www.abudhabigallupcenter.com/147896/Egypt-Tahrir-Transition.aspx)
4. Hamid, Shadi. "Islamists and the Brotherhood, Political Islam and the Arab Spring," Kenneth M. Pollack, (ed.), The Arab Awakening: America and the Transformation of the Middle East, Washington, DC: Brookings Institution, 2011, p. 29.
5. Human Rights Watch, Military Trials Usurp Justice System, April 29, 2011.
6. Munson, Ziad. Islamic Mobilization: Social Movement Theory and the Egyptian Muslim Brotherhood, Sociological Quarterly 42 Autumn 2001, 487-510.
7. Kışlakçı, Turan. Arap Baharı, Mana Yayınları, İstanbul, Ekim 2011, p. 138.
8. Joel D. Barkan, Paul J. Densham, and Gerard Rushton, "Space Matters: Designing Better Electoral Systems for Emerging Democracies," American Journal of Political Science 50 October 2006, p. 926.
9. Most of the groups such as the Brotherhood support a proportional system.
10. Hamid, Shadi. "Egypt the Prize," Kenneth M. Pollack, (ed.), The Arab Awakening: America and the Transformation of the Middle East, Washington, DC: Brookings Institution, 2011, p. 107.
11. See Pew Global Attitudes Project, "Egyptians Embrace Revolt Leaders, Religious Parties and Military, as Well," April 25, 2011

<http://www.turansam.org>

*****

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Cilt: 7/İLKBHAR, Sayı: 26
TURAN-CSR International Scientific Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Volume: 7/SPRING, Issue: 26

(<http://pewresearch.org/pubs/1971/egyptpoll-democracy-elections-islam-military-muslim-brotherhood-april-6-movementisrael-obama>)

12. Hamid, Shadi. Egypt the Prize, p. 108. For more on U.S.-Egypt relations see Shadi Hamid, "Cairo Conundrum," Democracy: A Journal of Ideas, Winter 2010.

13. Topol, Sarah. Egypt's Command Economy, Slate, December, 15 2010.

14. Hamid, Shadi. Egypt the Prize, p. 110.

15. <http://www.todayszaman.com/news-319980-turkey-says-egypts-coup-unacceptable-calls-for-return-to-democracy.html>

16. Ibid.

17. <http://www.usatoday.com/story/news/world/2013/07/03/obama-egypt-reaction-morsi-jen-psaki/2486925/>

18. <http://www.cbc.ca/news/world/why-the-u-s-doesn-t-call-egypt-militarys-ouster-of-morsi-a-coup-1.1347857>

19. <http://www.washingtontimes.com/news/2013/aug/2/john-kerry-egypt-army-was-only-restoring-democracy/>

20. <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-23543744>

21. http://thecable.foreignpolicy.com/posts/2013/07/08/obama_administration_wont_call_egypts_coup_a_coup

22. <http://www.bloomberg.com/news/2013-07-26/obama-ignores-u-s-law-to-ignore-egypt-s-coup.html>

23. <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/africaandindianocean/egypt/10159658/World-reaction-to-Egypt-coup.html>

24. <http://www.cbc.ca/news/world/world-leaders-put-egypt-on-notice-over-democracy-1.1347854>

25. Ibid.

<http://www.turansam.org>

*****

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Cilt: 7/İLKBAHAR, Sayı: 26
TURAN-CSR International Scientific Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Volume: 7/SPRING, Issue: 26

(3)

Fatih ÖZKAN*

Cenk AKSOY**

ENTELEKTÜEL SERMAYENİN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ ACCOUNTING OF INTELLECTUAL CAPITAL

ÖZ

Yaşadığımız çağa adını veren “Bilgi”, günümüz işletmeleri için en değerli varlıklarından biri haline gelmiştir. Bilgi ile rekabet gücünü artıran işletmeler, geleceklerine yön verecek kararlar alabilmektedir. Bilginin ticari hayatta hayati bir varlık olarak kabul edilmesi, yeni kavramları da beraberinde getirmiştir. Bilgiye dayalı sermayeyi ifade eden “Entelektüel Sermaye” bu kavramlardan biridir. Entelektüel sermaye kavramı, geleneksel muhasebe raporlarının firma değerini ölçmede yetersiz kalması sonucu ortaya çıkan bir kavramdır. Bu çalışmada, entelektüel sermayenin tanımı, ölçülmesi ve muhasebeleştirilmesi konuları ile ilgili literatür taraması yapılmıştır. Görünmeyen varlıklardan oluşan entelektüel sermayenin görünür hale getirilmesi, bir başka deyişle entelektüel sermayenin ölçülmesi ve muhasebeleştirilmesi konusunda çeşitli görüşler olmakla birlikte, izlenecek yol ve yöntem hakkında literatür de fikir birliğine varılamadığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Entelektüel Sermaye, Entelektüel Sermayenin Muhasebeleştirilmesi

Jel Kodu: O3, M41

ABSTRACT

The information, which has named the age we are living, is one of the most important things for the business. The businesses that increase competition power with the information can make decisions which direct their future. Considering the information as a vital thing in business brings new concepts. “Intellectual capital” which refers to the capital based on information is one of these concepts. Intellectual capital is a concept that appears as a result of the fact that traditional accounting reports are inadequate to measure the value of the firm. In this study, literature review of the topics-definition of intellectual capital, how to measure it, and accounting transactions- was done. It was explored not only making the intellectual capital which consists of unseen existence visible; that is, opinions about measuring and accounting transaction of intellectual capital but also there isn't an agreement in the literature about the way and method to be followed.

Key Words: Intellectual Capital, Accounting of Intellectual Capital

Jel Code: O3, M41

GİRİŞ

* Mardin Artuklu Üniversitesi, MYO, Öğr. Gör., fatihozkan@artuklu.edu.tr

** Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arş. Gör., cenk.aksoy@dicle.edu.tr

<http://www.turansam.org>

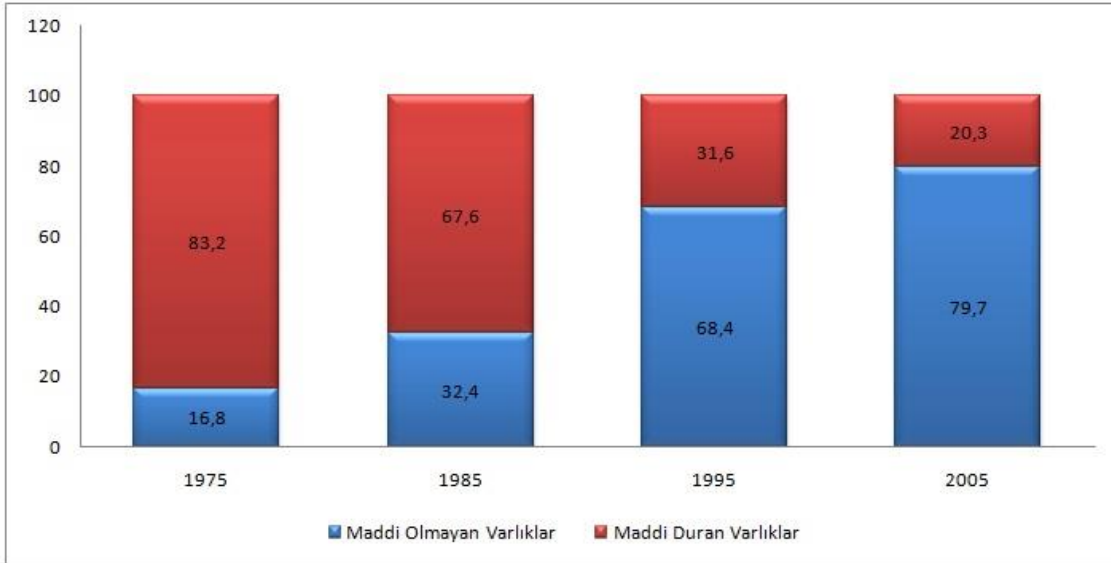
*****

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Cilt: 7/İLKBAHAR, Sayı: 26
TURAN-CSR International Scientific Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Volume: 7/SPRING, Issue: 26

Son 30 yıl içinde bilgi ekonomisinde yaşanan değişimlere bağlı olarak bilginin işletmeler açısından son derece hayati olduğu anlaşılmış ve işletmeler yönetim stratejilerini somut varlıklarından soyut varlıklarına doğru kaydırmıştır. Bu anlamda işletmelerde fiziksel ve finansal sermayelerin yanı sıra; “entelektüel sermaye” kavramı gündeme gelmiştir.

Özellikle bilgi toplumu olarak adlandırılmış gelişmiş ülkelerde Google, Facebook ve Twitter gibi sabit maddi varlığı yüksek parasal değerde olmayan firmalarda piyasa değerinin büyük bir payını maddi olmayan varlıkların oluşturması yeni ekonomide maddi olmayan varlıklara verilen önemi kanıtlamaktadır.

Bugün marka değeri gibi maddi olmayan varlıklar bazı büyük şirketlerde maddi varlık göstergelerinin önünde bulunmaktadır. S&P 500 borsa endeksine göre Amerika'nın 500 büyük şirketini kapsayan araştırmada, şirketlerin maddi olmayan varlıkları ile duran varlıkları arasındaki ilişki yaklaşık 30 yıl boyunca incelenmiş ve maddi olmayan varlıkların her on yıllık periyotta Şekil 1'deki gibi artış gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Şekil 1. S&P Pazar Değerinin Bileşenleri

Kaynak: Ocean Tomo/Ned Davis Research (Akt. Sayın, 2014)

Bu araştırma doğrultusunda marka değeri gibi soyut ve görünmez varlıkların her geçen gün maddi değerlerin toplamından çok daha kritik önem taşıyor hale geldiği söylenebilir (Sayın, 2014).

Günümüz şartlarında bir firmayı yalnızca finansal ve fiziksel sermayeleriyle değerlendiren işletme sahipleri, yönetici ve yatırımcı pozisyonundaki kişiler buzdağın çarpan gemide buluna yolcular olmaktan kurtulamayacaklardır. Bu çalışmada da buzdağın sadece görünür kısmıyla değerlendirilmemesi ve gerçek güç unsurlarını taşıyan ve görünmez varlıkları temsil eden entelektüel sermayeyi gözden kaçırmamak gayesiyle, entelektüel sermaye ve muhasebeleştirilmesi konusuna değinilmiştir (Bilmedik, 2005).

http://www.turansam.org

*****

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Cilt: 7/İLKBHAR, Sayı: 26
TURAN-CSR International Scientific Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Volume: 7/SPRING, Issue: 26

ENTELEKTÜEL SERMAYE KAVRAMI

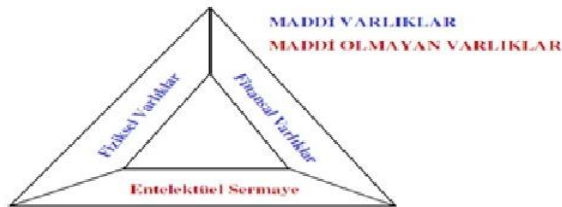
Entelektüel sermaye kavramı ilk olarak 1969 yılında John Kenneth Galbraith tarafından kullanılmıştır. (Karacan, 2004: 179). Literatürde entelektüel sermaye için yapılmış ortak bir tanım bulunmamakla birlikte, farklı içeriğe sahip çok sayıda tanım bulunmaktadır. Entelektüel sermayenin tanımına geçmeden önce entelektüel sermaye kavramını oluşturan kelimeleri incelememiz faydalı olacaktır. Kökeni Latince'den gelen entelektüel kelimesinin orijinali "interlectio" şeklindedir. "Inter" kelimesi "arasında" anlamında kullanılır ve ilişkiyi içerir, "lectio" kelimesi ise; "okuma, elde edinilen, ulaşılan, toplanan bilgi" anlamındadır (Kayalı, 2008: 24). Sermaye ise; yönetim bilimi açısından, "firmanın hedeflerine ve üretim çabalarına uygun olarak sahip olduğu tüm maddi ve maddi olmayan varlıkların toplamı" şeklinde ifade edilmektedir (Çıkrıkçı ve Daştan; 2002, s: 19).

Yıldız (2011: 10) entelektüel sermayeyi; çalışanların bilgi, beceri ve yeteneğini, örgütün sahip olduğu sistem, altyapı ve entelektüel mülkiyetini ve müşterilerle ilişkileri içeren bir bütün olarak tanımlamaktadır. Bontis (1996: 3) Entelektüel sermayeyi; işletmenin piyasa değeri ile varlıklarının maliyet değeri arasındaki fark olarak açıklamıştır.

Marr, Schiuma ve Neely (2004: 554) ise entelektüel sermayeyi daha kapsayıcı ve genel bir tanımla Şekil 2'deki gibi (fiziksel ve finansal varlıklar dışında) maddi olmayan varlıkların tümü olarak ifade etmiştir.

Maddi ve Maddi Olmayan Varlıklar

Pazar değeri = Maddi varlıklar + Maddi olmayan varlıklar

Şekil 2. Entelektüel Sermayenin Varlıklar İçerisinde Gösterilmesi

Bir başka tanımla Yazdanfar (2013: 342) bilgi-değer ilişkisine vurgu yaparak; entelektüel sermayeyi; "bilginin değere dönüşmüş halidir" şeklinde tanımlamıştır. Karacan (2004: 183) ise Yazdanfar'a paralel bir bakış açısıyla entelektüel sermayeyi; "kâra dönüştürülebilir bilgidir ki, bu bilgi; işletmenin fikirlerinin, yeniliklerinin, teknolojilerinin, genel bilgilerinin, bilgisayar programlarının, dizaynlarının, veri kullanma yeteneklerinin, ilişkilerinin, süreçlerinin, yaratıcılıklarının ve yayınlarının bütünüdür" şeklinde açıklamaktadır.

Entelektüel sermayenin, firmanın rekabet gücüne olan etkisine vurgu yapan Barney, Aurum ve Wohlin, (2009: 1) entelektüel sermayeyi; işletmeye rekabet üstünlüğü sağlayan her türlü faktörün toplamı olarak ifade etmiştir. Cabrita ve Vaz 'da (2006: 11) Yirmi birinci yüzyılda entelektüel sermaye olarak tanımlanan bu varlıkları; bireysel, örgütsel ve ulusal rekabet gücünün temeli olarak kabul etmekte.

<http://www.turansam.org>

*****

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Cilt: 7/İLKBAHAR, Sayı: 26
TURAN-CSR International Scientific Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Volume: 7/SPRING, Issue: 26

Entelektüel sermaye görünmeyen soyut varlıkları ifade etmektedir. Bilmedik (2005: 1) Entelektüel sermayeyi; “şirket ağacını besleyen, onu yetiştirdiği toprak olan sektör ortamına sıkıca bağlayan, ama görünür olmaktan uzak olan köklerdir” şeklinde tanımlarken, Karacan (2004: 184) “Mayasını bilgi, beceri, deneyim ve enformasyonun oluşturduğu, işletmenin mevcut ve gelecekteki başarısını doğrudan etkileyen ve rakip firmalarla kıyaslamada konumunu ortaya koyan sahip olduğu bilgi, bilgi sistemleri, patent, telif hakları ve lisans anlaşmaları gibi maddi olmayan soyut varlıkların bütünüdür” şeklinde ifade etmiştir.

Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi (IASC), entelektüel sermayeyi; maddi olmayan varlıklar olarak ele almış ve marka, ticari marka, bilgisayar yazılımları, lisanslar, telif hakları, patentler, imtiyaz anlaşmaları, hizmet ve üretim hakları, prototipler ve formüllerden oluşan bir bütün olarak tanımlamıştır (Emrem, 2004: 4)

ENTELEKTÜEL SERMAYENİN UNSURLARI

Literatürde entelektüel sermaye unsurları farklılık göstermektedir. Karacan’a (2004: 177) göre; insan sermayesi, yapısal sermaye ve müşteri sermayesi entelektüel sermayenin üç temel unsuru olarak öne çıkmıştır. İpçioğlu’na (2007: 133) göre, yapısal sermaye ve müşteri sermayesi işletme performansını direkt ve pozitif etkilerken, insan sermayesinin işletme performansı üzerinde direkt ve pozitif bir etkisi yoktur.

Entelektüel sermaye unsurlarından İnsan sermayesi için en önemli kriterler; yetenek, eğitim ve yeni fikir; Yapısal sermaye için en önemli kriterler; bilgi sistem altyapısı, entelektüel mülkiyet ve teknolojik altyapı ve Müşteri sermayesi için en önemli kriterler; müşteri memnuniyeti, müşterilerle uzun ilişkiler, müşteri istekleri, müşteri sadakati, pazar payı ve müşterilerden geri bildirim alınması gibi temel kriterlerdir (Yıldız, 2011: 12).

Bütün işletmelerde insan sermayesi yapısal sermayenin temel yapı taşıdır ve insan sermayesi ile yapısal sermayenin karşılıklı etkileşimi sonucunda müşteri sermayesi kazanılmaktadır. (Erkuş, 2004: 306)

İnsan Sermayesi

İnsan sermayesi; işletmenin sorunlarını çözebilmek adına sahip olduğu beşeri yeteneklerin bir bütünü; işletmede çalışanların bilgilerini problem çözme sürecine uygulayabilme yeteneğidir. Beşeri sermaye bilgi ve teknik yetenekleri, bunların yanı sıra zekâ, enerji, tavır, güvenilirlik, bağlılık, hayal gücü, yaratıcılık, bilgi paylaşma isteği, bir takıma adapte olma isteği ve işletmenin hedeflerini benimseme gibi kişisel özellikleri içermektedir. (Keskin, 2005)

Literatürde insan sermayesinin varlık olarak kabul edilip edilmeyeceği konusunda bir fikir birliği bulunmamaktadır. Kayalı (2008: 29): “Varlıklar ticari değişim değeri olan ve firmaca sahip olunan değerlerdir. Bu varlıklara; nakit, ticari alacaklar, malzeme veya arazi gibi benzer varlıklar örnek olarak gösterilebilir. Firmalar insan sermayesine sahip değillerdir. Fakat insan sermayesi değerlendirilirken temelde yapılan hata diğer varlıklar gibi sahip olunduğu varsayımdır. Oysa insan sermayesi ne şimdi sahip olunan ne de gelecekte sahip olunacağına inanılan potansiyel varlıktır. Çalışanlar aslında işverenlerce

<http://www.turansam.org>

*****

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Cilt: 7/İLKBAHAR, Sayı: 26
TURAN-CSR International Scientific Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Volume: 7/SPRING, Issue: 26

belirli bir süre için belirli bir ücret karşılığında kiralanmışlardır” görüşüyle bu konuya dikkat çekmiştir.

İnsan sermayesini oluşturan unsurları aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür: (Özevren ve Yıldız, 2010: 284)

* Yetenek	* Eğitim	* Yeni Fikirler Üretmesi
* Çalışanlar Arası İlişkiler	* Yaratıcı Olması	* Takım Çalışması
* İş Bilgisi	* Tecrübe	* Çalışan Memnuniyeti
* Uygun Personel Seçimi	* Çalışan Devir Oranı	* Çalışan Sayısı

Yapısal Sermaye

Kerimov’a (2011: 24) göre yapısal sermaye; bir işletmenin sahip olduğu, insan sermayesi dışında kalan ve onu destekleyici bütün bilgiye dayalı unsurlardan oluşmaktadır. Bazı araştırmacılar yapısal sermayeyi örgütsel veya organizasyonel sermaye olarak da adlandırmaktadırlar.

Yapısal sermayeyi oluşturan unsurları aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür: (Fincham ve Roslender, 2003: 9)

* Patentler	* Telif Hakları	* Tasarım Hakları
* Ticari Sırlar	* Ticari Markalar	* Hizmet Markaları
* Yönetim Felsefesi	* Kurum Kültürü	* Yönetim Süreçleri
* Bilgi Sistemleri	* Ağ Sistemleri	* Finansal İlişkileri
* Kurumsal Stratejiler	* Satış Araçları	* Bilgi

Sistemleri

Müşteri Sermayesi

Müşteri sermayesi: Müşteri memnuniyeti ve sadakati, imaj, marka ve doğrudan dağıtım kanallarından oluşur. İşletme için değer yaratabilecek tüm işletme dışı faktörlerle ilgili olan müşteri sermayesi kalemlerine iş ortaklıkları, lisans anlaşmaları, satış sözleşmeleri, ticari partnerlerle ilişkiler, franchising anlaşmaları, medya, kamuoyu ve devlet gibi diğer unsurlarla ilişkileri içeren varlıklarda eklenebilir. (Alagöz ve Özpeynirci, 2007: 172)

Entelektüel sermaye uygulamalarında öncü işletme olan Skandia tarafından müşteri sermayesi, müşteri ilişkilerinin bugünkü değeri olarak ifade edilmektedir. Karacan (2004: 190) Müşteri sermayesini oluşturan unsurları aşağıdaki gibi sıralamaktadır:

* Markalar	* İş ile İlgili İşbirliği	* Müşteriler
* Lisans Anlaşmaları	* Müşteri Sadakati	* Nitelikli Sözleşmeler
* İşletme Adı	* Franchising Anlaşmaları	* Dağıtım Kanalları

ENTELEKTÜEL SERMAYENİN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ GEREKLİLİĞİ

Geleneksel muhasebe sistemi, bilgi yatırımlarının varlık olarak kayıt altına alınmasına, raporlanmasına ve muhasebeleştirilmesine çoğunlukla imkân tanımamaktadır. Gelecekte yarar sağlayacak bu varlıkların aktif hale getirilmeyip dönem

<http://www.turansam.org>

*****

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Cilt: 7/İLKBHAR, Sayı: 26
TURAN-CSR International Scientific Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Volume: 7/SPRING, Issue: 26

gideri olarak yazılmasını tercih etmektedir. Bu durum neticesinde işletme değerini yansıtamayan raporlar yatırımcılar, kredi kuruluşları ve hissedarlar açısından anlamsız ve yetersiz olarak görülmektedir. (Okay, 2012: 1201)

Kaya, (2011: 254) günümüzdeki hali ile finansal raporların, işletmenin en önemli yapı taşları olan insan sermayesi, yapısal sermaye ve müşteri sermayesini ölçmekte ifade etmekte başarısız olduğunu, dolayısıyla bu finansal raporların entelektüel sermayenin, işletmedeki durumunu yönetme ve yatırımcılara iletmede başarısız olduğunu öne sürmektedir.

Firmaların piyasa değerlerinin defter değerlerinden daha fazla olduğu firmaların daha çok bilgiye dayalı sektörler ve hizmet sektöründe faaliyet gösteren firmalar olduğu görülmektedir. Bu iki değer arasındaki boşluğu kapatmak için entelektüel sermayenin muhasebeleştirilmesine ihtiyaç vardır (Alagöz ve Özpeynirci, 2007: 173). Örneğin Fortune 500 listesine göre dünyanın piyasa değeri en yüksek firması Microsoft'tur. Listeye göre Microsoft'un piyasa değeri yaklaşık 500 milyar Amerikan Dolar'dır. Bununla birlikte Microsoft'un aktif toplamı, 45 milyar Amerikan Doları civarındadır. Microsoft'un bu değerini, onun maddi varlıkları değil, örgütsel kültür, müşteri sadakati, çalışanların yetenekleri ve markası gibi entelektüel sermaye unsurları yaratmaktadır (Kayalı, 2008: 26)

Microsoft örneğinden de anlaşılacağı üzere bilişim çağında günümüzdeki hali ile finansal tablolar, özellikle bilgi yoğun işletmelerde firmanın gerçek durumunu ortaya koyamamaktadır. Alagöz ve Özpeynirci, (2007: 14) Entelektüel sermaye bilgilerinin finansal tablolarda sunulmasının muhasebenin temel kavramlarından sosyal sorumluluk, dönersellik, önemlilik ve tam açıklama kavramları açısından da gerekli olduğunu ifade ediyor.

ENTELEKTÜEL SERMAYENİN MUHASEBELEŞTİRİLMESİNDE YAŞANAN ZORLUKLAR

Yeni bir konu olan entelektüel sermaye, yönetici ve muhasebeciler nezdinde henüz çözülemeyen bir bilimcedir. Geleneksel muhasebe sisteminin kural ve metotları ve ülkemizdeki Tekdüzen Muhasebe Sistemi uygulamaları, entelektüel sermayenin firmaya kattığı değeri ölçme, kayıt altına alma ve anlamlı bir şekilde raporlamada yetersiz kalmaktadır. Entelektüel sermaye varlıklarını muhasebeleştirebilmek için yeni finansal kavramlar ve uygulamalar geliştirilmelidir (Alagöz ve Özpeynirci, 2007: 181).

Entelektüel sermayeyi karmaşık ve zorlu kılan en önemli özellik, onun görülemez, devamlı değişken ve dolayısıyla objektif olarak ölçülemez olmasıdır. (Kayalı, 2008: 29) Ayrıca Entelektüel sermayelerini raporlayan firmalar, farklı ölçüm kriterleri kullandıkları için kullanıcıların, firma raporları arasında karşılaştırma yapması da mümkün olmamaktadır.

Entelektüel sermayenin, şirket raporları ve zorunlu muhasebe bilgileri gibi belirli bir formatta düzenlenmemesi, hesap dökümündeki zorluklar ve entelektüel sermaye varlıklarının değerinin objektif olarak belirlenememesi, entelektüel sermayenin muhasebeleştirilmesinde öne çıkan sorunlardır (Kaya, 2011: 255).

Entelektüel sermayenin bir başka yönü de, firmanın şuanda sahip olduğu değerden

<http://www.turansam.org>

*****

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Cilt: 7/İLKBAHAR, Sayı: 26
TURAN-CSR International Scientific Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Volume: 7/SPRING, Issue: 26

çok, gelecekte elde etmeyi planladığı değeri ifade etmesidir. Bu durum Entelektüel sermayenin ölçülmesi ve raporlanması konusunda karşımıza çıkan sorunlardan bir başkasını teşkil etmektedir.

Entelektüel sermaye ile ilgili literatür de fikir birliği sağlanamayan konulardan biriside, entelektüel sermayeye yönelik yapılan yatırım ve harcamaların sermaye artışı olarak mı? Gider olarak mı? kabul edileceği konusudur.

TMS'ye göre araştırma giderleri aktifleştirilemezken, geliştirme giderleri aktifleştirilebilmektedir. Usul ve Özdemir (2007: 124) TMS'nin bu hükmünü; "Araştırma giderleri yeni bir bilgi edinilmesi, daha önceki bilgi ve bulguların başka bir ürün veya hizmet üretimi için değerlendirilmesi, üretim sistem ve araçlarının alternatiflerinin araştırılması gibi faaliyetleri kapsar ve dolayısıyla da bu faaliyetlerin sonuçları da henüz belirsizdir. Buna karşılık geliştirme giderlerinde ise sonuç belirlenmiş, artık bilginin nasıl kullanılacağı üzerinde veya bir projeye adaptasyonu üzerinde çalışma yapılmaktadır" şeklinde yorumlayarak açıklamıştır. Erkuş (2004: 307) ise bir yatırım ve harcamanın varlık olarak değerlendirilebilmesi için; Gelecekte fayda yaratması, kontrol edilebilmesi ve geçmişteki bir işlem veya olaydan kaynaklanması gerektiğini savunmaktadır.

Kaya, (2011: 256) Entelektüel varlıkların raporlanmasının büyük bir gereklilik haline gelmesine rağmen, raporlamadaki gecikmeyi üç sebebe dayandırmaktadır. Birinci sebep; rekabet açısından stratejik bilgilerin herkes tarafından öğrenilebilme ihtimali, ikinci sebep; bilgi kirliliğine ortam hazırlayacağı ve üçüncü sebep; geçerliliğinin ispatlanması mümkün olmayan gelecekle ilgili bilgiler sunarak kullanıcı riskinin ortaya çıkma ihtimali olarak ifade etmektedir.

ENTELEKTÜEL SERMAYENİN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

Parasal değer tespitinin zorluğu ve karmaşıklığından ötürü, entelektüel sermayeyi ölçme ve entelektüel sermayenin muhasebeleştirilmesi üzerine literatürde oluşmuş bir fikir birliği bulunmamaktadır. Bunun yanında problemin çözümü için öne çıkan görüş ve öneriler bulunmaktadır.

Fiziksel olmayan varlıklara uygun muhasebe metotları geliştirmeye öncülük eden Karl Erik Sveiby, entelektüel sermayenin değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. 1989 yılında yazdığı "Görünmeyen Bilanço" adlı kitabında ve bilgi sermayesinin ölçülmesiyle ilgili bir teori öne atmıştır. Bu teori birçok İsveç firması tarafından uygulanmaya başlanmıştır. İsveç Hizmet Sektörü Konseyi 1993'te bu tezinin yıllık raporlarda bir standart haline getirilmesine karar vermiştir ve bu da uygulamaya konulan ilk standart olmuştur (Kayalı, 2008: 29)

Entelektüel sermayenin çıkış noktası işletmelerin defter değeri ile piyasa değeri arasındaki farkın özellikle bilgi yoğun işletmelerde giderek açılmasıdır. Bu oluşan fark, farklı değişkenlerden etkilemekle beraber, aynı zamanda entelektüel sermayenin değeri hakkında da bilgi verir. Oluşan farkın entelektüel sermayenin değeri olarak görülmesi, gerek akademisyenler gerekse uygulayıcılar tarafından genel kabul görmüştür (Emrem, 2004: 2)

Entelektüel sermayenin muhasebeleştirilebilmesi için muhasebenin temel ilkelerinden 'para ile ifade edilebilme' ilkesi gereğince öncelikle parasal değerinin tespit

http://www.turansam.org

*****

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Cilt: 7/İLKBAHAR, Sayı: 26
TURAN-CSR International Scientific Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Volume: 7/SPRING, Issue: 26

edilmesi gerekmektedir. Literatürde entelektüel sermayenin ölçümü ile ilgili ortak bir kanı olmamakla birlikte öne çıkan iki temel yöntem bulunmaktadır. Birincisi; Piyasa Değeri ile Defter Değerinin karşılaştırılması (Piyasa Değeri/Defter Değeri oranı veya Piyasa Değeri-Defter Değeri Farkı), (Abeysekera, 2003: 3) ikincisi İnsan sermayesi, yapısal sermaye ve müşteri sermayesi gibi entelektüel sermaye unsurlarının algısal ölçüm yöntemidir. (Özevren ve Yıldız, 2010: 281)

Çıkrıkçı ve Daştan, (2002: 28) bilançoların, gerek işletmelerin gerçek değerini ortaya koymada gerekse işletmelerin sahip oldukları entelektüel varlıkların değerlerini göstermede yetersiz kaldığını öne sürerek, bu sorunun en azından bugün için Tek Düzen Hesap Planında boş bırakılan hesapların kullanımı ile giderilmesinin mümkün olabileceğini ifade ediyorlar.

265 Entelektüel Varlıklar Hesabı

X

502 Entelektüel Sermaye Hesabı

X

Yukarıda yapılan kayıt sonrası söz konusu değerler bilançoya aşağıdaki gibi aktarılabilir.

Aktif

..... A.Ş.'nin 31.12.... Tarihli Bilançosu

Pasif

I. Dönen Varlıklar	III. Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar
II. Duran Varlıklar	IV. Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar
E - Maddi Olmayan Duran Varlıklar	V. Özkaynaklar
.....	A - Ödenmiş Sermaye
6 - Entelektüel Varlıklar	1 - Sermaye
	2 - Ödenmemiş Sermaye (-)
	3 - Entelektüel Sermaye

Entelektüel sermayenin, Tek Düzen Hesap Planında boş bırakılan hesaplarda gösterilebilmesinin yanı sıra tam çözüm olmasa da 26 numaralı maddi olmayan duran varlıklar hesap grubu da kullanılabilir.

Erkuş (2004: 314) Entelektüel sermayenin, bilançonun maddi olmayan varlıklar grubunda gösterilebileceği gibi işletmenin finansal tablolarına ek olarak yayınlanacak entelektüel sermaye raporlarında da gösterilebileceğini ileri sürmüştür.

Geleneksel muhasebe uygulamalarında ortaya çıkan yetersizlikleri ortadan kaldırabilmek için finansal tablolarda finansal ve finansal olmayan bilgilere yer verilmesi, işletme performansının genel görünümünü daha doğru bir şekilde yansıtan aşamalı, gözden geçirilebilir beş yıllık hesapların işletmeler tarafından yayınlanması, entelektüel varlıkların piyasa fiyatlarının belirleneceği etkin piyasaların oluşturulması gereklidir. (Alagöz ve Özpeynirci, 2007: 182).

SONUÇ

Günümüzde firmaların piyasa değerlerinin artmasında en önemli etkenlerden

<http://www.turansam.org>

*****

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Cilt: 7/İLKBHAR, Sayı: 26
TURAN-CSR International Scientific Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Volume: 7/SPRING, Issue: 26

biride entelektüel sermayeye sahip olmalarıdır. En geniş anlamıyla bilginin değere dönüştürülen durumu olarak da tanımlanabilen entelektüel sermaye; küreselleşme ve bilişim teknolojilerindeki gelişmeler sayesinde firmaların geleneksel yaklaşımlarını etkilemiş, firmaların yönetim, muhasebe ve finans politikalarını yeniden gözden geçirmeleri gerektiğini göstermiştir.

Entelektüel sermayenin ölçülmesi ve raporlanması konusunda ise çeşitli yöntem ve yaklaşımlar geliştirilmiştir. Bu konudaki çeşitliliğin en temel nedeni ise, maddi olmayan varlıkların hesaplanmasında karşılaşılan güçlüklerdir. Çünkü mevcut muhasebe sistemi, entelektüel sermayenin kayıt altına alınmasına, raporlanmasına ve muhasebe bilgi kullanıcılarına sunulabilir hale getirilmesine izin vermemektedir.

Mevcut muhasebe sistemi kullanılarak, entelektüel sermayenin muhasebeleştirilmesi ve bilanço tablosuna yansıtılması yukarıda anlatılan yöntemlerle mümkün olabilmektedir. Fakat bu geçici bir çözüm yoludur ve bazı durumlarda sorun doğurabilir. Çünkü mevcut muhasebe sistemi entelektüel sermayenin muhasebeleştirilip kayıt altına alınmasına, raporlanmasına ve muhasebe bilgi kullanıcılarına sunulabilir hale getirilmesine tam olarak uygun değildir. Kesin ve sağlıklı bir çözüm yolu için gereken Tek Düzen Hesap Planı ve muhasebe sisteminde değişiklik yapılmasıdır.

KAYNAKÇA

1. Abeysekera, I. (2003). Intellectual Accounting Scorecard - Measuring and Reporting Intellectual Capital. The Journal of American Academy of Business, 3/1-2, s: 1-10. <http://ro.uow.edu.au/commpapers/548/>
2. Alagöz, A. ve Özpeynirci, R. (2007). Bilgi Toplumunda Entelektüel Varlıklar ve Raporlanması. Afyon Kocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, 9/11. s:167-184
3. Barney, S., Aurum ve A. Wohlin, C. (2009).The Relative Importance of Aspects of Intellectual Capital for Software Companies. Erişim Tarihi: 17 Ekim 2013 <http://www.business.mcmaster.ca/mktg/nbontis/bq.htm>
4. Bilmedik, F. (2005). Entelektüel Sermaye. Erişim Tarihi: 12 Ekim 2013 <http://danismend.com/kategori/altkategori/entelektuel-sermaye/>
5. Bontis, N. (1996). There's a price on your head: Managing Intellectual Capital Strategically, Erişim Tarihi: 17 Ekim 2013 <http://www.business.mcmaster.ca/mktg/nbontis/bq.htm>
6. Cabrita, M. ve Vaz, J. (2006). Intellectual Capital and Value Creation: Evidence from the Portuguese Banking Industry. The Electronic Journal of Knowledge Management. 4/1, s:11-20. Erişim Tarihi: 10 Ekim 2013 <http://icbsmonitor.com/Files/Cabrita-Vaz.pdf>
7. Çıkrıkçı, M ve Daştan, A. (2002). Entelektüel Sermayenin Temel Finansal Tablolar Aracılığıyla Sunulması. Bankacılar Dergisi. 43, s:18-32
8. Emrem, A. (2004). Entelektüel Sermaye ve Bileşenlerinin Kavramsal Analizi, İş-Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, 6/1. <http://www.isguc.org/?p=article&id=186&cilt=6&sayi=1&yil=2004>
9. Erkuş, H. (2004). Geleneksel Raporlama Yöntemlerinin Yeni Ekonomi Karşısındaki Durumunun İrdelenmesi ve Entelektüel Sermayenin Raporlanması.

<http://www.turansam.org>

*****

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Cilt: 7/İLKBAHAR, Sayı: 26
TURAN-CSR International Scientific Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Volume: 7/SPRING, Issue: 26

Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 9/2. s:303-324

10. Fincham, R. ve Roslender, R. (2003). The Management of Intellectual Capital and Its Implications For Business Reporting. The Institute of Chartered Accountants of Scotland. s:1-86

11. Güçlü, H. (2005). Entelektüel Sermayenin Temel Finansal Tablolar Aracılığıyla Sunulması. Erişim Tarihi: 17 Ekim 2013, http://www.hakanguclu.com/calismalar/Entelektuel_sermaye.pdf

12. İpçioğlu, İ. (2007). Kobilerde Entelektüel Sermayenin İşletme Performansına Etkisi. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fak. Dergisi. 12/3, s:133-146.

13. Karacan, S. (2004). Entelektüel Sermaye ve Yönetimi, Mali Çözüm 69 Dergisi. s:177-199
<http://archive.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/69MaliCozum/16%20sami%20karacan.pdf>

14. Kaya, N. (2011). Entelektüel Sermaye Raporu İçindeki Sosyal Bilgisi, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 25/2. s:249-261.

15. Kayalı, C. (2008). Entelektüel Sermayenin Muhasebeleştirme Sürecinde Yaşanan Sorunlar ve Rasyolara Etkisi. Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 6/1, s:23-33

16. Kerimov, R. (2011). Entelektüel Sermayenin Ölçülmesi, Raporlanması ve İşletme Performansına Etkisi: Örnek Bir Uygulama. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, s:1-141

17. Keskin, H. (2005). Entelektüel Sermaye Nedir?, Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü E Bülten. 1/14, Erişim Tarihi: 11 Ekim 2013
<http://www.gyte.edu.tr/ebulten/sayi14/makale.htm>

18. Marr, B., Schiuma, G. ve Neely, A. (2004). Intellectual Capital – Defining Key Performance Indicators For Organizational knowledge assets. Business Process Management Journal. 10/5, s:551-569 Erişim Tarihi: 12 Ekim 2013
<http://www.emeraldinsight.com/journals.htm?issn=1463-7154>

19. Okay, S. (2012). Entelektüel Sermaye ve Muhasebe İlişkisi, Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi, 1/1. s:1201-1208.

20. Özevren, M. ve Yıldız, S. (2010). Entelektüel Sermayenin Ölçüm Yöntemleri ve Kriterlerinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma. Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi. 29/2 s:275-289

21. Sayın, H. (2014). Şirket Varlığı Olarak Markanın Önemi, Hüseyin Sayın Blog, Erişim Tarihi: 11 Mayıs 2015, <http://huseyinsayin.com/sirket-varligi-olarak-markanin-onemi/>

22. Usul, H. ve Özdemir, O. (2007). Türkiye Muhasebe Standartlarına Göre İnternet Sitesi Maliyetlerinin Muhasebeleştirilmesi. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 12/3, s.121-132.

23. Yazdanfar, K. (2013). Developing a Model for Intellectual Capital Measurement in Knowledge-Based Organizations. Interdisciplinary Journal Of

<http://www.turansam.org>

*****

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Cilt: 7/İLKBAHAR, Sayı: 26
TURAN-CSR International Scientific Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Volume: 7/SPRING, Issue: 26

Contemporary Research In Business. 5/1, s:340-351. Erişim Tarihi: 17 Ekim 2013
<http://journal-archieves32.webs.com/340-351.pdf>

24. Yıldız, S. (2011). Entelektüel Sermayenin Ölçümü Üzerine Bankacılık Sektöründe Bir Araştırma. Yönetim Dergisi. 68, s.9-28.

<http://www.turansam.org>

*****

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Cilt: 7/İLKBHAR, Sayı: 26
TURAN-CSR International Scientific Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Volume: 7/SPRING, Issue: 26

(4)

Andaç KARABULUT²⁷
ORTA ASYA TÜRKLERİNDE ŞEHİRCİLİK VE İKTİDARDAN MODERN
TÜRKİYE HEYKELLERİNE
URBAN PLANNING AND CENTRAL ASIAN POWER IN SCULPTURE
MODERN TURKEY

ÖZ

Orta Asya Türkleri şehirleşme ve buna bağlı olarak hükümdarın iktidar algısı Orhun Hitabelerinde nakledilmiştir. Bu doğrultuda Orhun Abideleri, hem iktidar, hem şehirleşme hem de devlet yönetim anlayışında topluma ve devletlere açıkça beyanat vermektedir.

Geçmiş Orhun Abideleri gibi de modern Türkiye Cumhuriyetinin kurulması ile şehirlerde yer alan heykeller de Orhun Abideleri ile verdiği mesaj açısından benzerlik göstermektedir.

Anahtar Kelime: Orta Asya Türkleri, Şehir, Heykel, İktidar, Modern, Türkiye Cumhuriyeti

ABSTRACT

Central Asian Turks was transferred to the urbanization and consequent perception Orkhon Addressed monarch's power. Orkhon Inscriptions in this direction, and power, in both urban and state management approach gives clear statement to the society and the state.

History Orkhon Inscriptions like the statues in the city with the establishment of the modern Republic of Turkey are similar in terms of the messages given by Orkhon Inscriptions.

Keywords: Central Asian Turks, City, Sculpture, Power, Modern Republic of Turkey

---

²⁷ Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Doktora Öğrencisi, andackarabulut_@hotmail.com

<http://www.turansam.org>

*****

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Reserches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Cilt: 7/İLKBHAR, Sayı: 26
TURAN-CSR International Scientific Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Volume: 7/SPRING, Issue: 26

GİRİŞ

Kadim Orta Asya kültürünün temel ögesini oluşturan Türkler, savaşçı, göçebe ve kültürel yapıları ile dünya tarihinde her zaman önemini korumuştur. Kadim Orta Asya Türkleri, devlet gelenekleri ile de çağın diğer devletlerine göre farklılık göstermiş ve bu doğrultuda etkileri modern devlet anlayışında etkili olmuştur.

Modern Türk devletlerinin devlet yönetme anlayışında hala etkisini hissettiren kadim Orta Asya devlet yönetme anlayışı, tarihsel birikiminde bir sonucu olarak çağımızda önemini korumaktadır. Kadim Orta Asya Türklerinin devlet yönetme ve iktidarda kalmaları iki ana başlıkta incelenmektedir. Bunlardan ilki göçebe yaşantı tarzının devlet yönetme anlayışı, ikincisi ise yerleşik hayata geçtikten sonra devlet yönetme anlayışıdır. Bu iki evrede incelenmesi gereken devlet yönetim anlayışı kadim Orta Asya Türk devletlerinin etkisinin, modern Türkiye Cumhuriyet'i üzerindeki etkisine de açıklık getirecektir.

Merhum lider Mustafa Kemal Atatürk vefatından sonra İsmet İnönü'nün devlet yönetimine geçmesinde belli bir süreliğine kendi heykellerini diktirmesi, devlet yöneticisinin yöneticilik algısını toplum üzerine empoze etmesinin bir göstergesi olmuştur.

1. ORTA ASYA'DA GÖÇEBE YAŐANTININ DEVLET YÖNETİMİNE ETKİSİ

Kadim Orta Asya Türklerinin göçebe hayat anlayışında muhakkak ki toplum değerleri önemli bir etken oluşturmaktadır. Bu toplum değerleri akabinde bölgenin iklimi ve coğrafik durumu da önemli bir faktördür. Türk Tarih Kurumuna göre özellikle iklim ve coğrafik faktörün kadim Orta Asya göçebelerine etkisi şu şekilde açıklanmaktadır:

“Denizlerden çok uzaklarda kalan Orta Asya'nın iklimi sert ve haşindir. Yüksek dağlar, derin vadiler, uçuşuz bucaksız bozkırlar ve çöller Asya'nın bu iç kısmının mühim parçasını kaplarlar. şehirler kurmaya ve nispeten kalabalık nüfusu beslemeye müsait arazi Aral gölüne dökülen Amuderya (Öküz) ve Siriderya (İnci) ırmakları ile Balkaş gölüne dökülen ırmaklar havzasında, ve biraz da Tanrı ve Altay dağları eteklerinde vardır. Nehirlerden ve dağ eteklerinden uzaklaşınca geniş bozkırlar başlar.”²⁸

Türk Tarih Kurumunun “Osmanlı Tarihine Giriş” adlı eserinde yer alan bu açıklamaya istinaden diğer önemli bir hususta vardır ki buda binek At'ın Orta Asya için önemli olmasıdır. Bu doğrultuda yeşil ve bereketli topraklar hem binek At'ları hem de et ve süt'ünden beslendikleri hayvanlarını beslemek kadim Orta Asya Türkleri için önemlidir. Hatta Bozkır kültürünün en eski ve köklü geleneklerine sahip olan Türklerin bilinen özellikleri arasında, göçebe yaşantısı ve avcılık yer almaktadır. Eski Türkler Av hayvanlarının insan dilini anladığı düşüncesi çerçevesinde “gizli avcı dili” oluşturmuşlardır. Eski Türklerin avcılık ile kendilerine özel şifreli iletişim ve Avına karşı

²⁸ Türk Tarih Kurumu “Osmanlı Tarihine Giriş”,

<http://www.ttk.gov.tr/index.php?Page=Print&SayfaNo=323&Yer=StandartSayfa>

Erişim

Tarihi:

03.01.2015.

<http://www.turansam.org>

*****

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Cilt: 7/İLKBAHAR, Sayı: 26
TURAN-CSR International Scientific Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Volume: 7/SPRING, Issue: 26

kıldım” olarak belirtilmektedir.⁴⁰

Ancak Orta Asya Türklerinde şehirleşme dönemin bazı bilgileri tarafından da eleştirilmektedir. Örneğin Çin terbiyesi almış e Çince bilen Tonyukuk şehirleşmeye karşı çok şiddetli eleştirilerde bulunmuştur. Tonyukuk’a göre Türkler eğer şehir yaşantısına geçer ise Çinliler tarafından yok edilebileceklerine, ancak hareket halinde olurlar ise geri çekilme ve manevra yapma kabiliyetlerinin olabileceğini belirtmektedir.⁴¹

Şehirleşme Orta Asya Türklerinde kısmi olarak gerçekleştirilmiştir. Bu durum hükümdarın halkı yönetme şeklinde de etkili olmuştur. Bu etkililik ve hükümdarın iktidar yönetimini yüceltme anıtlar, hitabeler ve yazıtlar ile desteklenmiştir.

3. MODERN CUMHURİYET VE ANITLAR

Modern Türkiye Cumhuriyeti’nin toplumu ve siyasi iktidarları Osmanlı devletinden etkilendiği gibi Orta Asya Türk boylarından da etkilenmiştir. İktidarların toplum üzerindeki etkisi, Orta Asya Türk boyları ile Modern Türkiye Cumhuriyeti arasında benzerlik göstermektedir.

Kadim Orta Asya Türklerinde hükümdar savaşlardaki başarısını, yönetim şeklini ve yiğitliğini hitabelere aktarırken bu gelenek modern Türkiye Cumhuriyetinde de devam etmiştir. Anıt heykeller Kurtuluş Savaşı ve Atatürk’ü gelecek kuşaklara aktarmayı ve ulusal bilinci pekiştirmeyi amaçlamanın yanı sıra kaidelerinde yer alan kabartmalarla da görsel okumayı sağlıyordu. Heykellerin konusu Atatürk iken kaidede yer alan kabartmalarda Kurtuluş Savaşı ve zafer teması işlenmiştir.⁴²

Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk

Özellikle Türkiye’de asker temalı heykellerin şehirlerde yer alması. Cumhuriyet döneminin nasıl kurulduğu, yöneticiliğin temelleri işlenmektedir. Aynı zamanda kurucu iktidar olan Mustafa Kemal Atatürk’ün yöneticilik anlayışı da Orhun Hitabeleri gibi topluma aktarılmaya çalışılmıştır.

SONUÇ

⁴⁰ <http://berkayerden.blogspot.com.tr/2013/01/bilge-kagan-yazt.html>

⁴¹ SÜMER. F. A.g.e. sf.7.

⁴² OSMAN. K., “CUMHURİYET DÖNEMİ ANIT HEYKELLERİNDE KADIN İMGESİ” C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi Cilt : 30 No:1, 2006, sf.89.

<http://www.turansam.org>

*****

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Cilt: 7/İLKBAHAR, Sayı: 26
TURAN-CSR International Scientific Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Volume: 7/SPRING, Issue: 26

Kadim Orta Asya devlet ve boyları devlet yönetim anlayışını şehirlerde dönemsel olarak farklı incelemiştir. Şehirleşmenin devlet veya boy yönetiminde farklı olduğu ilgili hitabelerde belirtilmektedir. Aynı zamanda Orta Asya Türk hükümdarları yönetim anlayışlarını, hitabeler ile hem toplumlarına atf etmiş, hem de diğer ülkelere karşı bu şekilde varlıklarını göstermişlerdir.

Modern Türkiye Cumhuriyetinde yer alan asker figürlü, Atatürk veya asker üniformalı Atatürk heykelleri de Cumhuriyetin nasıl kurulduğunu topluma ve devletlere aktarma niteliği taşımaktadır. Ayrıca bu heykeller, Orhun Abidelerinde olduğu gibi devletin yönetim anlayışının da kısmi de olsa anlatır niteliktedir. Orhun Abidelerinde hükümdarın toplumun yapısından, kahramanlığına kadar aktarımların olması modern Türkiye Cumhuriyet'inin şehirlerinde yer alan heykellerinde de görülmektedir.

KAYNAKÇA

1. KARABULUT. A., “**DÜNYAYI YÖNETEN GÜÇ: İSTİHBARAT BİLİMİ, DÜNYA TARİHİNDE İSTİHBARATIN ÖNEMİ**” EDİ: Sait Yılmaz, Kripto Yayın Evi, Ankara, 2014.
2. OSMA. K., “**CUMHURİYET DÖNEMİ ANIT HEYKELLERİNDE KADIN İMGESİ**” C.Ü. **Sosyal Bilimler Dergisi** Cilt : 30 No:1, 2006.
3. TANYERİ., Y. “**Göktürkçe Yazısını Öğrenme Klavuzu**” 2009.
4. SÜMER. F., “**Eski Türklerde Şehircilik**” Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2014, sf.X.
5. SÜMER. F., “**Oğuzlar**” Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul, 1992,

İnternet Kaynakçası

6. Türk Tarih Kurumu “**Osmanlı Tarihine Giriş**”, <http://www.ttk.gov.tr/index.php?Page=Print&SayfaNo=323&Yer=StandartSayfa> Erişim Tarihi: 03.01.2015.
7. <http://www.gokturkce.net/dosya/ornek-metin/tonyukuk-1.png> Erişim Tarihi: 04.01.2015.
8. <http://berkayerden.blogspot.com.tr/2013/01/bilge-kagan-yazt.html> Erişim Tarihi: 04.01.2015.

<http://www.turansam.org>

*****

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Cilt: 7/İLKBHAR, Sayı: 26
TURAN-CSR International Scientific Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Volume: 7/SPRING, Issue: 26

(5)

Mehmet TAŞ AKYİĞİTZEDE MUSA VE ONUN AVRUPA MEDENİYETİ'NİN ESASINA BİR NAZAR İSİMLİ ESERİ

ÖZ

19. yüzyıl Osmanlı Devleti açısından sadece siyasi, iktisadi ve askeri olumsuzlukların yaşandığı değil, aynı zamanda yeni fikirlerin de devlet yaşamında kendine yer bulmaya başladığı bir yüzyıldır. Anayasacılık, hukukun üstünlüğü, vilayet ve belediye meclisleri, eşit yurttaşlık, azınlık hakları bu dönemde devlet katında kendine yer edinen fikirlerin başında gelir. Ayrıca toplum ve kamusal yaşamda Osmanlıcılık İslamcılık ve Türkçülük fikirleri de epey tartışılmış, eğrisiyle doğrusuyla herbiri kendine epey taraftar toplamıştır. Esasında göz göre göre yaklaşan devletin çöküşü beraberinde, duyarlı aydınların entelektüel kapasitelerini harekete geçirmesini getirmiştir. Tarihsel süreçte, devlet yönetiminde temel referanslar halini alan bu fikirlerden ilki Osmanlıcılık olmuş, onu İslamcılık izlemiş ve en nihayetinde Türkçülük bunları takip etmiştir. Bu ideolojileri, kesin çizgilerle birbirinden ayırmak mümkün olmayıp aynı anda yaşadıkları gibi İslamcılık ile Türkçülük örneğinde olduğu gibi iç içe geçmiş bir görünüm arz etmişlerdir.

Akyığıtzade Musa, bugün Rusya Federasyonu sınırları içinde bulunan bağımsız Tataristan Cumhuriyeti'nin başkenti Kazan'da dünyaya gelmiştir. Babası Mehmetcan Efendi, bir kamu kurumunda memurdur. İki oğlu Musa ve Hasan'ı Penza Rus lisesinde daha iyi bir eğitim görmeleri için Penza'ya götürdü. Akyığıtzade Musa; Rus lisesinde okudu ve 1885'de mezun olduktan sonra Kazan'a gitti. Yüksek öğrenim için Moskova ve Kazan üniversitelerine başvurduysa da o dönemde asiller ve Rus hükümetine hizmet eden ailelerin çocukları dışında müslüman Türkler üniversiteye alınmadığından buralara giremedi. O da İsmail Gaspıralı'nın tavsiyesi ile üniversite eğitimi için 1888'de İstanbul'a geldi. Mekteb-i Mülkiye'den 1891'de mezun oldu. 1892'de Mekteb-i Harbiye'ye Rusça ve iktisat hocası olarak tayin edildi. Şubat 1892'de ek görev olarak verilen Galata Gümrük İdaresi'nde muayene memurluğu yaptı. 1908'de Metin Gazetesi'ni çıkardı, ancak artan siyasi baskılar karşısında basın faaliyetlerini bırakmak zorunda kaldı. Hicaz'da, Adilcevaz'da, İzmir'de Halep'te, ve Humus'ta memur olarak vazife ifa etti. 1923 yılında 58 yaşındayken İstanbul'da öldü.

Yazarın, Avrupa Medeniyeti'nin Esasına Bir Nazar isimli eserinde İsamiyet'in Avrupalıları medeniyetle tanıştırdığı ve onlara kültür alanında birçok yeni unsur kazandırdığı hususuna ayrıntılı yer vermesi boşuna değildir. Çünkü, İslamiyet oryantalist çalışmaların zirve noktasına çıktığı 19. yüzyılda, Avrupa emperyalizminin hedefindeki dindi. Avrupa emperyalizmi Hindistan ve Uzak Doğu'yu sömürgeleştirmişti ve şimdi İslam dünyasını sömürgeleştirmeye çalışıyordu. İslam'ın bayraktarlığını üstlenen ve Avrupalılarca İslam'la eş tutulan Türkler, bu çalışmalardaki ana hedefti. Onların yaşadıkları coğrafyayı ellerinden almak ve sömürgeci bir zihniyetle buralara yerleşerek

<http://www.turansam.org>

*****

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Cilt: 7/İLKBAHAR, Sayı: 26
TURAN-CSR International Scientific Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Volume: 7/SPRING, Issue: 26

Türkleri geldikleri Orta Asya steplerine sürmek bu projenin nihai hedefiydi. Söylem düzeyinde İslam sürekli vurgulansa bile İslamı hedef alan her suçlama aslında halifelik sorumluluğunu omuzlarında taşıyan Türkler'i hedef alıyordu. Yazar da bu yüzden bunlara cevap vermek istemiştir.

Akyiğitzade Musa; Rus modernleşmesinin ürünü olan okullarda ilk, orta ve lise eğitimini tamamlamıştır. Ayrıca Rusya ve Türkiye gibi farklı kültür havzalarına mensup ülkelerde bulunması ona kültürler arası karşılaştırmalar yapabilmesi için elverişli imkanları sunmuştur. Fransızca, Almanca, Yunanca, Rusça ve Latince'yi bilmesi Batı uygarlığını ana kaynaklarından takip ederek onu daha gerçekçi kavramasına yardımcı olmuş, bu ise onu diğer Osmanlı aydınlarından daha farklı bir mevkiye oturtmuştur. Gerek Rusya'da ve gerek İttihat ve Terakki Cemiyeti dönemi Türkiye'sinde sürekli bir yerden başka bir yere göç etmek mecburiyetinde kalışı, onun yaşamak istediklerini yaşayamamış ve kısıtlanmış bir aydın olduğu gerçeğini akla getirirse bile o kısa sayılabilecek 58 yıllık yaşamına belki de daha uzun bir hayatın derin anlamlarını sığdırmış ve aydın olmanın sorumluluğunu lâyıkıyla yerine getirmiştir.

Anahtar Kelimeler: Avrupa, oryantalizm, Osmanlı İmparatorluğu, İslam, Türkçülük, Akyiğitzade Musa.

ABSTRACT

19th-century was not only a period in which Ottoman Empire lived political, economical and military problems but also in this century, new ideas began to find place in the life of the state. Constitutionalism, the rule of law, provincial and municipal councils, equal citizenship, minority rights is among the ideas that find a place in this period in empire's administration. Additionally Ottomanism, Islamism and Turkism ideas in society and public life have been discussed so much; each of these ideas has gathered its own supporters. In fact, collapse of Ottoman Empire which approaches very openly, brought together the sensitive intellectuals to mobilize their intellectual capacities. Historically, from those ideas which have been became fundamental references in the public administration, ottomanism was the first political choice, Islamism was second and Turkism eventually followed them. These ideologies cannot be distinguishable with exact lines, in some time both of them may be applied as political choice or as in the case of Turkism and Pan-Islamism they might be intertwined.

Akyiğitzade Musa was born in Kazan, today the capital of the independent Republic of Tatarstan, located within the borders of the Russian Federation. His father Mehmetcan Efendi was a civil servant in a public institution. He took his two sons, Musa and Hasan to Penza Russian high school to get a better education. Akyiğitzade Musa studied at the Russian high school and after graduating in 1885 he went to Kazan. Although he applied to university for higher education in Moscow and Kazan at that time, as Türks were not accepted to Universities outside of elites and children of families which are serving to Russian government he could not able to be enter into this university. Upon recommendation of Gasprinskii Ismail, he came to Istanbul in 1888 for university education. He graduated from faculty of Political science in 1891. He was appointed to the military academy as the Russian language and economics professor. In addition to

<http://www.turansam.org>

*****

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Cilt: 7/İLKBAHAR, Sayı: 26
TURAN-CSR International Scientific Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Volume: 7/SPRING, Issue: 26

professorship he worked as customs inspection officer in Galata Customs Administration in February 1892. In 1908 he published Metin newspaper, but was forced to leave the press in the face of increasing political repression activities. In the Hijaz, Adilcevaz, Aleppo, Homs and Izmir, he performed duties as a civil servant. He died in 1923 at the age of 58 in Istanbul.

It is not vain that the author, in his work called “Avrupa Medeniyeti’nin Esasına Bir Nazar” claimed that İslam introduced westerners with civilizations provided them a lot of new elements in the field of cultures. Because during the orientalist studies was on the peak in the 19th century, İslam was religion which is on the target of European imperialism. European imperialism colonized India and the Far East and was now trying to colonize the Muslim world. Turks have been accepted by europeans as flagman of islam and equated to islam, were the main target of those studies. To Get their lands from their hands and settled into a their territories in a colonial mentality and to send back them Central Asian steppe where Turks came, was the ultimate goal of this project. Even though in the level of discourse continuously they gave emphasis on islam in reality, they are putting Türk who are bearing responsibility of Islamic caliphate on their shoulders on target position.

Akyiğitzade Musa; he completed his primary and secondary education in schools which are products of Russian modernization. Also, living in the countries like Russia and Turkey which are members of different cultures basins offered convenient facilities to make comparisons between him cultures. His knowledge of French, German, Greek, Russian and Latin languages helped him to grip more realistic as he followed the main source of Western civilization, that case put him in a different position among Ottoman intellectuals. His migration necessity Both in Russia and Turkey during period of Union and Progress party, continuously from one place to another, bring in mind firstly that it made him not to live what he wanted and caused a restricted intellectual. Even he relatively lived a short time period, 58 age, perhaps a longer life to the years of his life fit and has been adequately fulfill the responsibility of being intellectual.

The reason why we have chosen Akyiğitzade Musa and his work “Avrupa Medeniyeti’nin Esasına Bir Nazar” , which is under study is that this work is a good example of Turkism to be expressed in the Islamic pattern. Also, we wanted to get readers see the comprehension manner the author who knows well European languages that dominates european civilization. It has been thought that to explain the subject through an example will be to be more instructive.

Keywords: Europe, orientalism, the Ottoman Empire, Islam, Turkism, Akyiğitzade Musa

<http://www.turansam.org>

*****

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Cilt: 7/İLKBAHAR, Sayı: 26
TURAN-CSR International Scientific Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Volume: 7/SPRING, Issue: 26

GİRİŞ

Kuruluşundan kısa bir süre sonra bölgesinin en güçlü devletlerinden biri haline alan Osmanlı Devleti, gerek toplum yapısı, gerek ordu teşkilatı gerek Divan-ı Humayun benzeri kurumları ile Anadolu ve Rumeli’de hatırı sayılır bir devlet olduğunu rakiplerine kanıtlamıştır. Hukuk, bilim, mimari ve güzel sanatlar gibi birçok alanda elde etmiş olduğu başarılar ona özellikle Avrupa’da haklı bir şöhret kazandırmıştır. Osmanlılar’ın Avrupa’da ilerleyişi daha çok gaza ve cihat anlayışına dayanan fetihler yoluyla gerçekleştiği için Avrupa içlerine yayılmaya başladığı kuruluş devrinden itibaren ona karşı Avrupalılarda daha çok bir korku duygusu ortaya çıkmıştır. Osmanlılar güven duygusuyla, Avrupalılar ise uğradıkları askeri başarısızlıkların ürettiği korku duygusuyla hareket etmişlerdir. Bu duygu İstanbul’un fethinden sonra Türk fetihlerinin güneyde Otranto’ya yönelmesi ve ardından Kanuni Sultan Süleyman döneminde kuzeyde Viyana’ya kadar uzanması bu korkunun zirve noktasına ulaşmasını sağlamıştır. Bu korku duygusunu bertaraf etme adına oluşturulan Haçlı ittifaklarının karada ve denizlerde uğradığı başarısızlıklar bu korkunun kökleşmesine ve beraberinde birçok hayal mahsulü önyargının türemesine neden olmuştur. Avrupa’da önü alınamayan Türk ilerleyişi Avrupa kolektif bilincinde adeta bir travmaya neden olmuş, onların savunma psikolojisi içerisinde bu korkuyu meşrulaştırmak için Türkler hakkında barbar, vahşi, ilim yoksunu, medeniyet düşmanı ve yecüc mecüc gibi yakıştırmalar yapmalarına neden olmuştur. Aslında Kuruluş ve Yükselme Dönemi’nde böylesi bir korku psikolojisinin inşası çoğu yerde krallar-kilisel elbirliğiyle gerçekleşerek toplumu bir arada tutmanın bir enstrümanı olarak kullanılmıştır. Bu korku psikolojisi ile kendi kimliklerine daha çok sarılan Avrupalılar, Türk tehlikesini Coğrafi Keşifler, Aydınlanma, Rönesans ve Reformasyon gibi bir dizi sosyo ekonomik gelişmenin itici gücüyle aşmaya çalışmışlar, bilim ve teknolojik alanlarda sağladıkları başarılar ile de bunu başarmışlardır.

Osmanlılar’da Avrupa’ya karşı genel bir güvensizlik hali her zaman mevcudiyetini korumakla beraber bilhassa III. Ahmet devrinden itibaren Avrupa yaşam tarzına bir özenti önce devletin tepe noktalarında ardından da toplumun Avrupa ile temas halinde olan entelektüel ve ticaret çevrelerinde yaygınlaşmaya başlamıştır. II. Mahmut ve Tanzimat döneminde yapılan yeniliklerin ivme kattığı Avrupa’ya karşı hayranlık duygusu 19. yüzyılda bazı çevrelerde aşağılık kompleksini beraberinde getirmiş, Avrupa’nın herşeyini toptan doğru kabul eden anlayış çok geçmeden Avrupa’nın herşeyini kötü kabul ederek geleneksel köklere daha çok sarılmayı savunan anti tezini türetmekte gecikmemiş, bu iki anlayışın çatışması etkileri günümüze kadar sürecek izler bırakarak uzun süre devam etmiştir. Osmanlılar, Osmanlı nizamı gibi kaç yüzyıldan beri dünyaya üstünlük kuran ve kendisini yeryüzünün en mükemmel nizamı olduğuna kıyamete kadar da öyle kalacağına inanan bir zihniyet dünyasının insanları idiler. Bu sebeple bakışları batıya değil kendi üzerlerine çeviriliydi.⁴³

Bir gerçek varsa o da Tanzimat’tan sonra yönünü Batı’ya çeviren Türk aydını çağdaşlaşma ve medeniyetçilik anlayışını aynı çerçeve içerisinde değerlendirmiştir. Batı bu iki kavramın bulunduğu coğrafya halini almıştır. Mensubu bulunduğu doğu kültür ve

⁴³ Ahmet Yaşar Ocak, “Klasik Dönem Osmanlı Düşünce Hayatı,” **Türkler**, Cilt 11, s.18, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002,

<http://www.turansam.org>

*****

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Cilt: 7/İLKBAHAR, Sayı: 26
TURAN-CSR International Scientific Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Volume: 7/SPRING, Issue: 26

medeniyetinin dışındaki Avrupalı hayat tarzı ancak bundan sonra Türk aydınının dikkatini çeker.⁴⁴

Avrupa'nın oryantalizm destekli siyasi baskısına, teknoloji destekli kültürel baskısı da eklenince Osmanlı Devleti'nde batılılaşma ve modernleşme yönelimleri ortaya çıkmaya başlamıştır. Kökenleri III. Ahmet ve Lale Devri'ne kadar uzanan bu yönelimlerde Modernleşme ve Avrupalılaşma devleti çökmekten kurtarmanın bir aracı olarak görülmüş ve gelenek yanlısından Avrupa yanlısına kadar hemen hemen bütün kitlelerce desteklenmiştir. II. Mahmut, Tanzimat ve Meşrutiyet dönemlerinde dahi Avrupalılaşmaya karşı duranlar arasında işin özüne yani Avrupalı olmaya değil Avrupalılaşmanın yöntemine ve dozuna karşı olmuşlardır. Tanzimat Dönemi'ne kadar Avrupalılaşmanın öncülüğünü III. Ahmet, III. Selim ve II. Mahmut gibi padişahlar yaparken bu dönemde onların yerini Mustafa Reşit Paşa, Sadık Rifat Paşa, Âli Paşa, veya Fuat Paşa gibi hayatının bir evresinde Avrupa'da bulunmuş ve Avrupa'yı yakından tanıdığına inanılan asker, sivil bürokratlar almıştır. Onların şahsında devletin bürokrasi aygıtı, yenileşmenin bayraktarlığını üstlenmiştir. Ayrıca bu dönemde, önceki dönemlerden farklı olarak temel referansı Avrupa olan bir Osmanlı aydın zümresi teşekkül etmeye başlamıştır. II. Mahmut döneminde eğitim alanında yapılan yeniliklerin bir ürünü olan bu aydın sınıfın başlıca temsilcileri, büyük ölçüde devlet tarafından yetiştirilmiş memur kökenli insanlardı. Daha sonra ortaya çıkacak Yeni Osmanlılar'dan farklı olan Tanzimat'ın bu ilk aydın kuşağı, özgürlükler konusunda tedirgin, otorite özgürlük dengesinde tavrını otoriteden yana koyan, devlet eliyle vücuda getirilen kurumlar vasıtasıyla modernleşme yanlısı olan, ulusal bir meclisten çok vilayet ve belediye meclisleri gibi bölgesel düzeyde faaliyet gösteren ara kurumlara öncelik veren bir zihniyete sahiptiler. Yapılan yeniliklerin halk tarafından anlaşılması ya da anlaşılmaması onlar açısından çok da önemli değildi. Bunu beklemeye vakitleri de yoktur. Önemli olan devletin kurtarılmasıydı. Namık Kemal tarafından aile, din, gelenek v.s. gibi geleneksel değerlerden uzaklaştıkları gerekçesiyle eleştirileceklerdir.

Tanzimat ve onu izleyen Meşrutiyet döneminin en belirgin özelliklerinden birisi de eğitim ve okullaşma hususunda alınan yoldur. Mesela İstanbul'da 1883 tarihinde mevcut erkek rüştiyeleri ancak 15 dir. Kız rüştiyeleri ise 11 dir. II. Abdülhamit devri sonunda da imparatorlukta bütün rüştiyelerin sayısı 400'e ulaşmıştır.⁴⁵ 1908 yılı devlet salnamesine göre İstanbul'da 5 idadi, Anadolu'da 4 ve Arap yarımadasında 4 olmak üzere toplam 11 idadi vardır.⁴⁶ Ticaret mektebi 1881 tarihinde Ticaret nezaretine nağlı olmak üzere Babıali civarında açılmıştır.⁴⁷ Yine Darülfünun onun döneminde eğitim öğretime başlamıştır. İmparatorluk içindeki bütün rüştiyelerin %80'e yakını 1877-1909 tarihleri arasında ya yeniden inşa edilmiş ya da tamir edilerek öğretime açılmıştır.⁴⁸

⁴⁴ İbrahim Kavaz, "Yenileşme Dönemindeki Edebi Münakaşaların Edebiyattaki Gelişmeye Katkıları," **Türkler**, Cilt 15, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s.242

⁴⁵ Enver Ziya Karal, **Osmanlı Tarihi, VIII. Cilt, Birinci Meşrutiyet ve İstibdat Devirleri (1876-1907)** 3. Baskı, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1988, s.391

⁴⁶ Karal, s.394

⁴⁷ Karal, s.398

⁴⁸ Muammer Demirel, "Türk Eğitiminin Modernleşmesinde Rüştiye Mektepleri," **Türkler**, Cilt 15, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s.56

http://www.turansam.org

*****

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Cilt: 7/İLKBAHAR, Sayı: 26
TURAN-CSR International Scientific Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Volume: 7/SPRING, Issue: 26

Türkçülüğün gelişimi ilmi,edebi ve siyasi olmak üzere üç safhada gerçekleşmiştir.İlk iki safhada birçok milliyetçilik akımında görüldüğü gibi Türkçülük; kendini dil,edebiyat ve tarih alanında çalışmalarla göstermiştir.Türkçülüğün Türk milliyetçiliğine yani siyasi bir akıma dönüşmesi ve örgütlenmesi ise II.Meşrutiyet'in ilanından sonra İttihat ve Terakki Cemiyeti ile gerçekleşmiştir.⁴⁹Şu da belirtilmelidirki Osmanlı Devleti'nde Türkler'i içine alan milli kimlik kalıpları bizzat kitlelerden gelen somut taleplere bağlı olarak değil milliyetçi önderlerin ve kadroların yukarıdan aşağıya dayatmalarının sonucunda ortaya çıkmıştır.⁵⁰Aslında bu hareket kendiliğinden ortaya çıkan bir dünya görüşünden daha çok devletin yaşadığı çöküşe eşlik eden azınlık isyanlarına ve azınlıkların diğer olumsuz tutumlarına karşı bir savunma mekanizması olarak doğmuş ve gelişmiştir.⁵¹

Genel olarak milliyetçilerin hepsi Batı ile şu veya bu şekilde ilgilenmişlerdir.Yani orta sınıf ve Batı eğitiminden geçmiş olma milliyetçi öncülerin genel karakteristiğidir.Bir kere millet ve milliyetçilik şehirlere yani sanayi,ticaret ve idari hizmet merkezlerine özgü olgulardır.⁵²Türk milliyetçiliğinin dikkat çeken bir yönü dışarıdan gelen milliyetçilerin sayısı ve etkinlik olarak fazlalığıdır. Ahmet Mithat Efendi Çerkez kökenlidir.Ömer Seyfettin'in babası Kafkasyalı'dır.İsmail Gaspıralı Kırımlı,Akğitzade Musa ve Yusuf Akçura Kazanlı,Hüseyinzade Ali Azerbaycanlı'dır.Abdülhak Hamid,Ahmet Haşim,Hamdullah Suphi Kafkas kökenlidir.⁵³

Akyiğitzade Musa ve Kısa Hayat Hikayesi

Musa Akyiğitzade; bugün Rusya Federasyonu sınırları içinde bulunan bağımsız Tataristan Cumhuriyeti'nin başkenti Kazan'da dünyaya gelmiştir.⁵⁴Devesi Altınbay Akyiğitzade, Çar I.Aleksandır zamanında yirmi beş yıl askerlik yapmış ve çeşitli madalyalarla ödüllendirilmiştir.Babası Muhammedcan ise memurdur.

Akyiğitzade ilk eğitimine dedelerinin köyü olan Maçalı'daki Tatar medresesinde dini bilgiler ve Tatarca öğrenmekle başladı.Daha sonra Çembar'daki dört sınıflı Rus mektebini,1884'te Penza Lisesi'ni bitirdi.Yüksek öğrenim için Moskova ve Kazan üniversitelerine başvurduysada o dönemde asiller ve Rus hükümetine hizmet eden ailelerin çocukları dışında müslüman Türkler üniversiteye alınmadığından buralara giremedi.1884-1888 yıllarında Kırım, Kazan ve Penza gibi şehirlerde bulundu. Bir ara Gaspıralı İsmail'in yayımlamakta olduğu Tercüman gazetesinde çalıştı.

Üniversite öğrenimi yapabilmek için Gaspıralı İsmail'in teşvikiyle 1888'de

⁴⁹ Murad Kılıç, "Erken Cumhuriyet Dönemi Türk Milliyetçiliğinin Tipolojisi,"SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi, **Sosyal Bilgiler Dergisi**, Aralık 2007,Sayı 16,s.116

⁵⁰ Süleyman Seyfi Ögün,**Türkiye'de Cemaatçi Milliyetçilik ve Nureddin Topçu**, Dergah Yayınları, İstanbul, 1992,s.41

⁵¹ Mehmet Niyazi, **Millet ve Türk Milliyetçiliği**, Ötüken Yayınları,İstanbul ,2007, s.141

⁵² Yusuf Bayraktutan,**Türk Fikir Tarihinde Modernleşme**,Milliyetçilik ve Türk Ocakları,Kültür Bakanlığı Yayınları,Ankara 1996,s.12

⁵³ Kemal H.Karpat,**Osmanlı'dan Günümüze Etnik Yapılanma ve Güçler**,Timaş Yayınları,İstanbul , 2010,s.66

⁵⁴ Ömer Karaoğlu, "Akyiğitzade Musa ve İlm-i İktisat."**Bilgi** (16), 2008 / 1,s.2

http://www.turansam.org

*****

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Cilt: 7/İLKBAHAR, Sayı: 26
TURAN-CSR International Scientific Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Volume: 7/SPRING, Issue: 26

İstanbul'a gitti ve bizzat II.Abdülhamit'in çıkardığı irade-i seniyye⁵⁵ ile kabul edildiği Mekteb-i Mülkiye'den 1889'de çok iyi derece ile mezun oldu.⁵⁶ Ocak 1892'de Mekteb-i Harbiye'ye Rusça ve iktisat hocası olarak tayin edildi.Şubat 1892'de önce ek görev olarak verilen Galata gümrük idaresi muayene memurluğuna nakledildi iki ay kadar sonra da Sirkeci gümrük merkezine nakledildi.⁵⁷

1908'de II.Meşrutiyet'in ilanına kadar görevlerine devam etti. II. Meşrutiyet'in ilanından kısa bir süre sonra Metin adıyla bir gazete yayımlamaya başladı.Buradaki yazılarında Meşrutiyet'in ilanını büyük bir sevinçle karşılamış ve hasta durumdaki vatanın ancak bu şekilde iyileşebileceğine inandığını belirtmiştir.

İttihatçılarla aynı görüşlere sahip olmadığı için 1910 yılında Metin gazetesinin kapatılması üzerine Metin,Feyz-i Hürriyet ve Tasvir-i Hayal'in birleşmesinden meydana gelen Üç Gazete'yi yayınlamaya başladı.Ancak İttihatçılar bu defa gazetesini kapattıkları gibi görevine de son verdiler.Ardından Adilcevaz'a ve Temmuz 1910'da Hicaz'da Mamuretülhamid kaymakamlığına gönderildi.Kasım 1910 tarihinde buradaki görevinden de azledildi. Mayıs 1912'de İzmir vilayeti dördüncü bölge,daha sonra altıncı bölge ile Halep vilayeti Humus kazasında vakıflara bağlı Tahrir-i Musakkafat Komisyonu üyeliğine,Kasım 1914'te Çapakçur kazası kaymakamlığına tayin edildi.Eylül 1916'da ağır bir hastalık geçirince İstanbul'a dönmek zorunda kaldı.Kasım 1916'da idareten azledildi.1923'te ölümünden önce kısa bir süre İstanbul'da Süleymaniye Kütüphanesi Müdürlüğü yaptı.6 Eylül 1923'te öldü.Yunanca,Latince,Rusça,Almanca,Fransızca,Arapça ve Farsça bilen Musa Akyiğitzade'nin bu dillerden yaptığı bazı tercümelere vardır.⁵⁸

Akyiğitzade Musa, ilk kitabı olan "Hüsameddin Molla"yı Kazan'da bastırdı.⁵⁹ Yeni zamana uygun bu hikâye, Kazan Türkleri'nin sosyal yaşamına dair ve özgün karakterleriyle yeni bir ufuk açıyordu. Hikâyenin karakterleri üzerinden Türk toplumunda hüküm süren bazı usullere ilişkin eleştirel bir dil kullanarak halkın bilgi ve görgü düzeyini yükseltmek ve hürriyet fikrini toplumsal yaşam içine taşımak arzusunu içeriyordu. Bu hikayedeki İslamiyet'in kadınlara önem vermediği ya da tembelliğe yol açtığı biçimindeki Avrupalı yaklaşımı eleştirir. Maceraların kahramanı Hisamüddin adlı bir genç molladır. Hüsameddin Molla köyün resmi ve cahil mollasıyla mücadele etmekte ve kendini ispatlamaya çalışmaktadır. Arapça bildiğini göstermesi istendiği zaman bir sureyi anlamak için Türkçesi'nin yeterli olduğunu savunur. Bu romanda hem Osmanlı etkisini,

⁵⁵İrade-i Seniyye: Padişahın bir işin yapılması veya yapılmaması hakkında verdiği emir yerinde kullanılan bir

tâbirdir. İrade, eskiden şifahî yani ağızdan emir vermek, yahut kendi el yazısı ile yazmak suretiyle verilirdi. Sonradan iradeler mabeyn baş kâtibinin imzasını taşıyan yazılı kâğıtla bildirilmeye başlanmıştır. (Bkz:Mehmet Zeki Pakalın, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü,Milli Eğitim Basımevi, Cilt II, İstanbul, 1989, s.78)

⁵⁶Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü,**Osmanlı Belgelerinde Kazan**, Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Yayın No: 72, A n k a r a 2 0 0 5, s.223-224

⁵⁷ İsmail Türkoğlu,"Musa Akyiğitzade",**Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**,Cilt 31, İstanbul 2006, s.213

⁵⁸ Türkoğlu, s.213

⁵⁹ Karaoğlu, s.3

<http://www.turansam.org>

*****

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Cilt: 7/İLKBAHAR, Sayı: 26
TURAN-CSR International Scientific Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Volume: 7/SPRING, Issue: 26

hem Kırım bağlantısını hem de Tatar hareketliliğini ve dünyevi bilimlere verilen önemi, kadının hürriyetini, ticaretin ne kadar önemsendiğini görüyoruz. Akyiğitzade Musa'nın açtığı bu çığır üzere bir çok edebiyatçı ve yazar yürümüştür.

Bürokratik kariyeri yanında ilk kitabı olan ⁶⁰“Avrupa Medeniyeti'nin Esasına Bir Nazar” 1897'de basıldı. Eserin başında, “Bugünkü medeniyetin temelleri Hz.Muhammed'in yaptıkları,hadisleri ve davranışlarından başka bir şey değildir.”cümlesiyle müslümanların Batı medeniyeti karşısında aşağılık duygusuna kapılmamaları gerektiğini vurgulayan müellif, esas itibarıyla Batılı yazarların eserlerinden iktibas ettiği örneklerle İslam kültür ve medeniyetinin Avrupa'yı Ortaçağ barbarlığından kurtardığını ortaya koymaya çalışmıştır.Eserin bir bölümü Kamil Mutii tarafından çıkarılan el-Asarü'l-cedid adlı dergide Tatarca olarak da yayımlanmıştır.Selçuk Uysal,eserin Avrupa Medeniyetine Bir Nazar adıyla sadeleştirilmiş bir baskısını da yapmıştır.⁶¹

İkinci kitabı olan “İktisat Yahut İlm-i Servet: Âzâde-i Ticaret ve Usûl-i Himâye” 1898'de basıldı ve ardından 1900'da “İlm-i Servet veyahud İlm-i İktisad” kitabını yazdı.

Osmanlı ülkesindeki ilk Türk milliyetçisi gurubu sayılan Türk Derneği'nin⁶² kurucuları arasında yer aldı. Türk Derneği Dergisi'nde (1908) yazdığı Osmanlı Türkçesi ve Kazan Türkçesi'ni konu alan makalesinde sözcükler, ekler ve deyimler bakımından bu iki dil arasındaki benzerlikleri işler.⁶³Akyiğitzade Musa; son tahlilde iktisadi liberalizme eleştirel yaklaşan, milliyetçi fikirleriyle tanınan, tarihe yaklaşımı ve modern-gelişmiş kapitalizme yönelik bir toplum inşasında iyimser ve aydınlanma değerlerinin taşıyıcısı olan bir düşündürür.⁶⁴ Akyiğitzade Musa, Rus okullarında eğitim görmüş orta sınıf mensubu bir aileden gelen,eğitim ve servet gibi imkana sahip olmasına rağmen bununla mütenasip şekilde siyasi güce sahip bulunmayan Rusya'daki Türk aydınlarından birisidir.Gerek bunun tesiriyle, gerekse III.Aleksandır'ın Ruslaştırma politikasının tesiriyle İslam ve Türklük ortak paydasında birleştiği insanların yaşadığı Türkiye'yegöç etmek durumunda kalmış Türkçü bir aydındır.Rusya'dan Türkiye'ye göç eden diğer Türk

⁶⁰ Karaoğlu, s.3

⁶¹ Türkoğlu,s.213

⁶² Türk Derneği, II. Meşrutiyet'in ilanından sonra İstanbul'da kurulmuş bir dernektir. İlk milliyetçi kuruluş olarak kabul edilir.25 Aralık 1908'de kurulan derneğin kurucuları arasında Necip Asım Bey (Yazıksız), Ahmet Mithat Efendi, Ahmet Hikmet Bey (Müftüoğlu), Rıza Tefik Bey (Bölükbaşı), Bursalı Mehmet Tahir Bey, Veled Çelebi (İzbudak), Akçuraoğlu Yusuf, Fuat Raif Bey, Emrullah Efendi yer alır. Dernek, kurs ve konferanslar düzenlemiş, kendi adı ile bir dergi çıkarmıştır.Derneğin amacı 1909 yılında çıkartılan Türk Dili Dergisi'nde açıklanmıştır. Amaç, “Türk diye anılan bütün kavimlerin mâzisi, hâli ve eserlerini öğrenmek ve öğretmek”tir. Üyeleri dil ve kültür arasındaki ilişkiyi kavramış olan dernek, dilde yalınlaşma hareketi için çalışmıştır.Derneğin aylık yayın organı, kendi adını taşıyan" Türk Derneği Dergisi" idi. Dergi, 1911'de altı, 1912'de bir sayı olmak üzere yedi olmak üzere yedi sayı çıktıktan sonra kapanmıştır. Dergide, Türk tarihi ve Osmanlı toplumu üzerine yazılmış makaleler yayımlandı makalelerde esas olarak dil sorunu ele alındı.

Dernek, 1912 yılına kadar devam ettikten sonra dağıldı; kalan elemanları yeni kurulan Türk Yurdu adlı cemiyete katıldılar; Türk Ocağı Cemiyeti kurulunca Türk Yurdu Cemiyeti elemanları olarak oraya devoldular.(Bkz: wikipedia.org)

⁶³Karaoğlu,s.4

⁶⁴ Karaoğlu, s.5

<http://www.turansam.org>

*****

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Cilt: 7/İLKBAHAR, Sayı: 26
TURAN-CSR International Scientific Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Volume: 7/SPRING, Issue: 26

aydınları gibi devletlerinin Rusya tarafından ortadan kaldırılmış olmasının da tesiriyle asıl önceliği devleti kurtarmaya vermiş bu arada modern Rus okullarında eğitim almış olmanın verdiği avantajı kullanarak Batılı düşünce ve anlayışları beraberinde Türkiye'ye getirmiş bir kültür insanıdır. Arapça, Farsça, Latince, Yunanca, Rusça gibi çok sayıda dili biliyor olması onun bir çok kültüre nüfuz etmesini mümkün kılmıştır. Onun kendi dönemindeki birçok düşünürlerden ayrıldığı temel nokta, ekonomiye dair düşünceleridir. O; serbest piyasa, özel teşebbüs, yabancı sermaye gibi kavramları öne çıkaran liberalizme karşı, devlet himayesinde gelişen ve devletin gümrük duvarlarıyla koruduğu bir ekonomi modelinin savunuculuğunu yapmıştır.

Batı Medeniyeti'nin Esasına Bir Nazar

Çalışmaya konu olan bu eser, Cemal Efendi Matbaası, Bab-ı Ali civarında Aziziye Caddesi'nde numara 57 adresinde 1315(1899) tarihinde bastırılmıştır. Eserin ilk sayfasından anlaşıldığı kadarıyla Maarif Nezareti tarafından 412 numara ve 23 Rebiülevvel 1315'de (22 Ağustos 1897) ve 9 Eylül 1313'de (21 Eylül 1897) basılmasına izin verildiği anlaşılmaktadır. Eserin basıldığı tarihte Akyiğitzade Musa'nın tarih öğretmenliği yapmakta olduğu ve Sirkeci gümrüğünde muayene memuru olduğu onu okura tanıtmak amacıyla yazılmış; "Mekteb-i fünun-ı harbiye-i şahane piyade ve süvari sınıfları lisan ve baytar zâbitan sınıfı ilm-i servet ve zâdegân⁶⁵ sınıfları tarih-i umûmiye muallimi ve sirkeci rûsûmat ketb-i ceraidi muayene memuru⁶⁶" ibarelerinden anlaşılmaktadır.

Konuya başlamadan önce yazar Mukaddeme kısmında eğitimin koruyucusu, velinimet-i alemin sığınağı, ve halife olan Sultan II. Abdülhamit Han'ın ömrünün artması için Allah'a dua edilmekte ve 19 Ağustos sene 1313 (13 Mart 1899) tarihi düşülmektedir. Ardından da klasik Osmanlı ulemasının yaptığı gibi besmele çekilerek konuya geçilmektedir. Mukaddeme kısmında şöyle denilmektedir;

"Hâmi-i mâarif-i velinimet-i biminnetimiz padişah-ı alempenah ve halife-i âlicah⁶⁷ gâzi-i bimedâni Sultan Hamit Han-ı sâni efendimiz hazretlerinin dua-i izdiyad-ı ömr-i şevket-i tacidarilerinin kabulgah-ı rabb-ı müte'âlâ tekrar i'saliyle⁶⁸ tezyin-i lisan-ı sıdk ve ubudiyet⁶⁹ olunarak (Avrupa Medeniyeti'nin Esasına Bir Nazar) nâm-ı eserimizin dâhi neşrine ibtidar eyliyoruz. Fi 19 Ağustos sene 1313⁷⁰ (13 Mart 1899)"

Konunun başlangıcı bugünkü medeniyetin temellerinin Hz Muhammed'in eylem ve sözlerinden başka bir şey olmadığı ifade edilmektedir. Eğer halihazırdaki dünyada onun sünneti ve emirleri yerine getirilmiş olsaydı bütün dünya mutlu olmuş olacaktı. Ona göre en medeni sayılan Fransızlar'ın bile Hz. Peygamber'in emirlerindeki mutluluk veren yönü anlayabilmeleri için bugünkünden daha fazla ilerlemeleri lazımdır;

⁶⁵Zadegân: Asalet sahipleri yerinde kullanılır bir tâbirdir. Farsça oğul, zürriyyet demek olan «zâde» nin cem'idir. (Bkz: Mehmet Zeki Pakalın, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, Millî Eğitim Basımevi, Cilt III, İstanbul, 1989, s.644)

⁶⁶ Musa Akyiğitzade, **Batı Medeniyeti'nin Esasına Bir Nazar**, İstanbul, 1899, s.1

⁶⁷ Alicah: Yüksek rütbeli

⁶⁸ İ'sal: Ulaştırma

⁶⁹ Ubudiyet: Kulluk

⁷⁰ Akyiğitzade, s.2

<http://www.turansam.org>

*****

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Cilt: 7/İLKBAHAR, Sayı: 26
TURAN-CSR International Scientific Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Volume: 7/SPRING, Issue: 26

“Medeniyet-i hâzıranın temelleri muâmelat ve ehadis ve ef’al-i hazret-i Muhammediden başka bir şey değildir.Bu zamanda kürre-i arzda ol hazretin sözi muâmelesi ta’min edilmiş olsa idi umum sekine-i cihanın mes’ud olacağından şüphe yok idi...Afrikalı vahşi yamyam mu’âmelât-ı âlicenabâne-i hazret-i fahr-i mevcûdâtı vahşi zihin ve fikriyle ihâta idemez ki ol medeniyet temellerini kendine düsturu’l-amel⁷¹ ittihaz eylesun.Hatta en mütemeddin⁷² addeylediğimiz Fransızlar vesairenin bile evâmir-i peygamberideki⁷³ cihet-i mes’udeyi anlamaları için medeniyetin bugünkü halinden daha ziyade terakki eylemeleri lazımdır.⁷⁴”

Yazar eserinin ilerleyen bölümlerinde Avrupalılar’ın İslam medeniyetini müslümanlardan öğrenmeden evvel vahşi olduklarını,Avrupalılar’ın önde gelen kavimlerinden Germenler’in çamaşırın ne olduğunu bilmediklerini,hayvan derisinden elbise giydiklerini,temizlik kavramına yabancı olduklarını,Yunanlar ve Romalılar’ın da bu kavramlara yabancı olduğunu,Avrupa dillerinde gömleğin hala Chemise olarak teleffuz edildiğini,bu sözcüğün Kamis kelimesiyle aynı anlama geldiğini,Fransızca’da Kamis anlamına gelen Chemise nin şemis olarak söylendiğini dile getirir;

“Daha tuhafını istermisiniz?Şimdiki Avrupa müverrihlerinin didiği gibi medeniyet-i İslamiye’yi müslümandan almadan evvel Avrupalı hakîkaten vahşi imiş.Bir şey beyan ider isem hayretten kendinizi alamazsınız.Şöyle ki Avrupa’nın ortasında oturup Avrupa’nın⁷⁵en ilerü gelenlerinden sayılan Cermanler çamaşuyın ne olduğunu bilmezler idi.Gömlek giymek adeti yok idi.Hayvanat derisinden Cerman bir elbise giyer.Öyle Hazret-i Muhammed aleyhisselavatü vesselamın emir buyurduğu üzere nezafet⁷⁶gözetmek vahşi Avrupaluca meçhul idi.Çamaşuy giymek âdeti İslamiyet’ten evvel gelen edvâr-ı mütekaddime⁷⁷ dahi yok idi.Eski Yunanlı kadîm Romalı yani Latin denilen adamlar gömlek bilmezler idi.Bir adamı vahşilikten çıkarub medeniyete sokmak için müslüman olan bir hoca, en evvel şerâit-i imandan bulunan nezâfetten ve çamaşuydan başlamaz mı?İşte müslümanlar dâhi evvel be evvel⁷⁸ vahşi Avrupalı’ya çamaşuy kullanmasını ta’lim etmişlerdir. Frenk lisânında gömleğin ismi hâlâ Arapça Kamis,Chemise’dir.Lakin şu kadar ki birinci Frenkler, eski Latinler gibi ch harflerini Arapça kaf gibi telaffuz iderler idi.Şimdi ise bu ch, Fransızlar tarafından şın telaffuz olunmaktadır. Anınçün kâmis sözi bugün Fransızlar’da şemis olmuştur.⁷⁹”

Bu satırlarda İslamiyet’in Avrupalıları medeniyetle tanıştırdığı hususuna ayrıntılı yer verilmesi boşuna değildir.İslamiyet, oryantalist çalışmaların zirve noktasına çıktığı 19.yüzyılda Avrupa emperyalizminin hedefindeki dindi.Avrupa emperyalizmi Hindistan ve Uzak Doğu’yu sömürgeleştirmişti ve şimdi İslam dünyasını sömürgeleştirmeye çalışıyordu.İslam’ın bayraktarlığını üslenen ve Avrupalılarca İslam’la eş tutulan Türkler

⁷¹Düstur-ül Amel:Eylem ölçütü

⁷²Mütemeddin: Medeni, görgülü, terakki etmiş. Şehirleşmiş olan.

⁷³Evâmir-i Peygamberi: Peygamber emirleri

⁷⁴ Akyiğitzade,s. 3

⁷⁵ Akyiğitzade,s.9

⁷⁶ Nezafet:Temizlik

⁷⁷ Edvâr-ı mütekaddime:Önceki devirler

⁷⁸ Evvel be evvel:Herşeyden evvel

⁷⁹ Akyiğitzade,s.10

<http://www.turansam.org>

*****

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Cilt: 7/İLKBAHAR, Sayı: 26
TURAN-CSR International Scientific Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Volume: 7/SPRING, Issue: 26

bu çalışmalardaki ana hedefti. Onların yaşadıkları coğrafyayı ellerinden almak ve sömürgeci bir zihniyetle buralara yerleşerek Türkleri geldikleri Orta Asya steplerine sürmek bu çalışmanın nihai hedefiydi. Söylem düzeyinde İslam sürekli vurgulansa bile İslam'ı hedef alan her suçlama aslında halifelik sorumluluğunu omuzlarında taşıyan Türkler'i hedef alıyordu. Türkler kendilerini İslam dünyasından ayrı tutmayarak İslam'a yönelik bu eleştirileri kendilerine yapılmış sayarak bunlara cevap vermeye çalışıyorlardı. İslamiyet'in terakkiye mâni bir din olup olmadığının tartışılmaya başlanması, Kur'an-ı Kerim'in uydurma bir kitap olduğu ya da Hz Muhammed'in peygamberliğini tartışmaya açan tartışmalar bu politikanın bir enstrümanı olarak tedavüle sürülüyordu.

Müslümanların dil konusunda sarf ve nahiv bilgisini Avrupalılar'a verdiğini, sarf biliminde Avrupalılar'ın o günden bugüne ileri gidemediklerini, müslümanların bu bilimlerde ileri gitmelerinin sebebinin onların Kuran-ı Kerim'i daha iyi anlamak arzusu olduğunu dile getirir;

“Her lisânın tahsili için lâzım olan, sarf ü nahiv⁸⁰ kaideleri cihanda ilk evvel müslüman tarafından vaz' ve tertib olunmuşdur. Sarf ü nahiv ilimlerinin vaz'ı Hazret-i Ali kerramallahü veche olduğu gerek müslümanların ve gerekse hristiyanların müsellemler⁸¹ ve musaddakı olan bir hakikattir. Bugünkü günde bile ilm-i sarfta Avrupalılar⁸² müslümandan zerre kadar ilerü gidememiştir. Bu hususi her bir Fransızca gramer dahi ispat ider.”

Yazarın eserinin bir bölümünde Ortaçağ Avrupası'nda hüküm süren bâtil inanç ile eğitim arasında bağ kurar ve eğitimin gelişmiş olduğu ülkelerde bâtil inançların olmadığını ve bâtil inanca sahip insanların korkak, kuşkulu ve sınırlarının zayıf olacağı düşüncesindedir. Bunun için Amerika ile İran'ı karşılaştırır ve bâtil inançların fazla olmadığı Amerika'da ölümlerin ender; bâtil inançların fazla görüldüğü İran'da ise çok olduğu iddiasını dile getirir. Amerika, batıl inancı eğitimle yenmiştir. Ona göre bâtil inancın ilacı eğitimidir.

“Görüyoruz ki ma'arif en ziyade nerede terakkî itmiş ise oranın ahâlisi bâri⁸³-i i'tikâd-ı bâtiladan kurtulmuştur. İ'tikâd-ı bâtiladan dolayı orada insanlar mahvolmaz. İ'tikâd-ı bâtilanın insanı öldirmesi cihetine gelince fevk-at-tabî'ye⁸⁴ bir şeye inanmak arzu-yi mârizânesine mübtela olan adam korkak ve sınırları zayıf ve kuşk olur. Bu gibi adamlar papanın ta'kibât ve Engizisyonundan ma'ada sekir⁸⁵ hastalıklarından, korkudan neş'et itme nüzûlden de fevt olurlar. Bugün ma'ârifî en ilerü olan şimâli Amerika memâlik-i müctemi'asında efkâr-ı bâtila hemân yok gibidir. ⁸⁶”

Akyiğitzade Musa, posta teşkilâtı, deri sanatı, sarf ve nahiv bilgisi ya da bağcılık sanatı gibi bir biriyle ilişkili medeniyetlerin maddi unsurlarının mukayesesinden başka, eserinin ilerleyen bölümlerinde manevi unsurlarıyla da bu karşılaştırmayı yaparak İslam'ın ve İslam medeniyetinin üstünlüğünü ortaya koymaya çalışacaktır. Yeri geldikçe

⁸⁰ Sarf ü Nahiv: Dilbilgisi

⁸¹ Müsellem: Doğruluğu herkesçe kabul olunmuş

⁸² Akyiğitzade, s. 18

⁸³ Bâri: Hiç olmazsa

⁸⁴ Fevk-at-tabî'ye: Tabiat üstü

⁸⁵ Sekir: Sarhoşluk

⁸⁶ Akyiğitzade, s. 43-44

<http://www.turansam.org>

*****

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Cilt: 7/İLKBAHAR, Sayı: 26
TURAN-CSR International Scientific Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Volume: 7/SPRING, Issue: 26

tezini güçlendirmek için Avrupa dillerinin gramer unsurlarından ya da dinsel uygulamalarından yararlanacak, örnekler verecek ve muhâtablarını bu şekilde ikna etmeye çalışacaktır. Daha önce de ifade etmeye çalıştığımız gibi onun muhâtap aldığı kitle Avrupalılar gibi yabancı toplumlardan çok Osmanlı devletine bağlılıklarını din üzerinden sağlayan memur, çiftçi, tüccar, talebe her meslekten müslümanlardır. Tezini anlaşılır kılmak için örnekleme yöntemini sıkça kullanacak mesela önceki örneklerine ilave olarak Avrupa rakamlarının kökeninin müslümanlar olduğunu, eleştiriyi ve eğitimi Avrupalılar'ın İspanya'da yaşayan Endülüs müslümanlarından öğrenmiş bulduklarını ileri sürecektir. Onun eserinin türü daha önce İslam alimlerinde İslam'ı savunmak için sıkça kaleme alınan reddiyelere yaklaşırsa ve içinde Avrupa ile bu kıtanın dini olan Hristiyanlığı red unsurları bulunsa bile reddiyeden çok tarihi mukayeseye dayanan bir türdür. Çağdaş bir dil kullanması, İslam kültürüne olduğu kadar Avrupa kültürüne de vâkif olması ve bu mukayeseyi somut veriler üzerinden yapması onu diğerlerinden farklı kılmaktadır.

SONUÇ

Kazan asıllı bir aydın olan Akyiğitzade Musa, 1865 yılında Rusya'da doğmuş olmasına rağmen; ilk, orta ve lise eğitimini burada tamamladıktan sonra Anadolu'ya göç etmiş bir Türk aydınıdır. Rusya'da bulunduğu süre içinde İsmail Gaspıralı ile tanışarak onun Tercüman gazetesini çıkardığı yıllarda yanında bulunmuştur. Üniversite öğrenimi yapabilmek için İsmail Gaspıralı'nın teşvikiyle 1888'de İstanbul'a gitti ve irade-i seniyye ile kabul edildiği Mekteb-i Mülkiye'den 1891'de çok iyi derece ile mezun olmuştur. Ocak 1892'de Mekteb-i Harbiye'ye Rusça ve iktisat hocası olarak tayin edilmiştir.

Hüsameddin Molla, Avrupa Medeniyeti'nin Esasına Bir Nazar, İktisat yahut İlm-i Servet: Azade-i Ticaret ve Usul-ü Himaye, İlm-i Servet veyahud İlm-i İktisad isimli eserler bıraktı. 1865'ten 1923'e kadar yaşayan ve 58 yaşında vefat eden Akyiğitzade Musa oldukça hızlı bir yaşam sürmüş önemli bir aydındır. Rusya'da başlayan hayatına, öğrencilik, yazarlık, öğretmenlik, kaymakamlık, gümrük memurluğu, gazetecilik gibi birçok mesleği sığdırabilmiş Türkçü ve İslamcı kimliği ön plana çıkmış bir aydındır. Eserlerinde içinde yaşadığı toplumun sorunlarına eğilen aydın sorumluluğuna sahip bir kişilik göze çarpar. Bunda Rusya'da yaşarken Türkler'in devletlerinin ellerinden alınmış olmasını görmesi ve esaretin ağırlığını farketmiş olması etkili olmuştur. Bu yüzden kendi döneminde İslamiyet'i hedef alan oryantalist fikirlerle mücadele etmeye çalışmış ve bu doğrultuda Avrupa Medeniyeti'nin Esasına Bir Nazar isimli eserini kaleme almıştır. İlm-i Servet isimli eserinde ise ekonomide liberal politikaları dışlamamakla beraber Türk ekonomisinin belli bir rekabet gücüne erişinceye kadar devlet koruması altında gelişmesi gerektiğini savunmuştur. Kendi döneminde bu düşünceleri yüzünden eleştirilmiş olsa bile cumhuriyet döneminde bu görüşlerin devlet politikası haline gelmiş olması öngörülerindeki isabeti göstermesi açısından dikkat çekicidir.

Akyiğitzade Musa Rus modernleşmesinin ürünü olan okullarda ilk, orta ve lise eğitimini tamamlamıştır. Ayrıca, Rusya ve Türkiye gibi farklı kültür havzalarına mensup ülkelerde bulunması, kültürler arası karşılaştırmalar yapabilmesi için elverişli imkanları ona sunmuştur. Fransızca, Almanca, Yunanca, Rusça ve Latince'yi bilmesi Batı uygarlığını

<http://www.turansam.org>

*****

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Cilt: 7/İLKBAHAR, Sayı: 26
TURAN-CSR International Scientific Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Volume: 7/SPRING, Issue: 26

ana kaynaklarından takip ederek daha gerçekçi değerlendirmeler yapmasına yardımcı olmuş bu ise onu diğer Osmanlı aydınlarından daha farklı bir mevkiye oturtmuştur. Gerek Rusya’da ve gerek İttihat ve Teraki Cemiyeti dönemi Türkiye’sinde sürekli bir yerden başka bir yere göç etmek mecburiyetinde kalışı onun yaşamak istediklerini yaşayamamış ve kısıtlanmış bir aydın olduğu gerçeğini akla getirirse bile o kısa sayılabilecek 58 yıllık yaşamına belki de daha uzun bir hayatın derin anlamlarını sığdırmış ve aydın olmanın sorumluluğunu layıkıyla yerine getirmiştir.

KAYNAKÇA

1. Akçuraoğlu, Yusuf, **Türkçülük ve Dış Türkler**, Toker Yayınları, İstanbul, 1990,
2. Akdin, Fatma Betül, **Türk Modernleşme Sürecinde Din-Toplum İlişkisi**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, , 2009,
3. Akyiğitzade, Musa, **Batı Medeniyeti’nin Esasına Bir Nazar**, İstanbul, 1899
4. Bayraktutan, Yusuf, **Türk Fikir Tarihinde Modernleşme, Milliyetçilik ve Türk Ocakları**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1996,
5. Demirel, Muammer, “Türk Eğitiminin Modernleşmesinde Rüştüye Mektepleri,” **Türkler**, Cilt 15, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002,
6. Gökalp, Ziya, **Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak**, Hazırlayan: Kader Aksu, Eflatun Yayıncılık, İstanbul, 2005
7. Horata, Osman, “Zihniyet Çözülüşünden Edebi Çözülüşe, Lale Devri’nden Tanzimat’a Türk Edebiyatı,” **Türkler**, Cilt 11, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002,
8. Enver Ziya Karal, **Osmanlı Tarihi, VIII. Cilt, Birinci Meşrutiyet ve İstibdat Devirleri (1876-1907)** 3. Baskı, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1988,
9. Karaoğlu, Ömer, “Akyiğitzade Musa ve İlm-i İktisat,” **Bilgi** (16), 2008 / 1,
10. Kavaz, İbrahim, “Yenileşme Dönemindeki Edebi Münakaşaların Edebiyatındaki Gelişmeye Katkıları,” **Türkler**, Cilt 15, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002,
11. Kaygı, Abdullah, **Türk Düşüncesinde Çağdaşlaşma**, Gündoğan Yayınları, Ankara 1992
12. Karpat, Kemal H., **Osmanlı’dan Günümüze Etnik Yapılanma ve Güçler**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2010
13. Kılıç, Murad, “Erken Cumhuriyet Dönemi Türk Milliyetçiliğinin Tipolojisi,” SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi, **Sosyal Bilgiler Dergisi**, Aralık 2007, Sayı 16
14. Kushner, David, **Türk Milliyetçiliğinin Doğuşu (1876-1908)**, Tercüme Eden: Zeki Doğan, Fener Yayınları, İstanbul,
15. Niyazi, Mehmet, **Millet ve Türk Milliyetçiliği**, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2007
16. Ocak, Ahmet Yaşar, “Klasik Dönem Osmanlı Düşünce Hayatı,” **Türkler**, Cilt 11, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002,
17. Osmanlı Belgelerinde Kazan, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Yayın No: 72, A n k a r a 2 0 0 5,

<http://www.turansam.org>

*****

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Cilt: 7/İLKBAHAR, Sayı: 26
TURAN-CSR International Scientific Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Volume: 7/SPRING, Issue: 26

18. Öğün, Süleyman Seyfi, **Türkiye’de Cemaatçi Milliyetçilik ve Nureddin Topçu**, Dergah Yayınları, İstanbul, 1992
19. Pakalın, Mehmet Zeki, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, Milli Eğitim Basımevi, Cilt I, İstanbul, 1989,
20. Pakalın, Mehmet Zeki, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, Milli Eğitim Basımevi, Cilt II, İstanbul, 1989,
21. Pakalın, Mehmet Zeki, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, Milli Eğitim Basımevi, Cilt III, İstanbul, 1989,
22. Türkoğlu, İsmail, “Musa Akyiğitzade,” **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Cilt 31, İstanbul 2006
23. Uçman, Abdullah, “Tanzimat’tan Sonra Kültür ve Edebiyat Hayatımızda Değişme ve Yenileşmeler,” **Türkler**, Cilt 15, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002,
24. Yavuz, Hilmi, **İslam’ın Zihin Tarihi**, Timaş Yayınları, 2009,

<http://www.turansam.org>

*****

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Cilt: 7/İLKBAHAR, Sayı: 26
TURAN-CSR International Scientific Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Volume: 7/SPRING, Issue: 26

(6)

Yrd. Doç. Dr. Osman SÖNMEZ*
TÜRK İNKILÂBINDA MİLLİYETÇİLİĞİN SOSYO-KÜLTÜREL
DEĞİŞİMLERE TESİRİ

ÖZ

Türkiye’de Atatürk önderliğinde gerçekleştirilen Türk İnkılabı, Fransız ve Bolşevik ihtilallerinden daha geniş kapsamlıdır. Çünkü Türk İnkılabı sadece siyasal kurumları değil, toplumun tüm kurumlarını değiştirmeyi hedeflemiştir. Bu değişimin önemli bir parçası da sosyo-kültürel alanda olan değişikliklerdir.

Atatürk bu değişimi gerçekleştirirken, Tanzimat döneminde olduğu gibi sadece üstün kabul edilen batı kültürünü taklit değil, zihniyet ve metoduyla kendi kültürel değerlerimizi geliştirmek istemiştir. Bu kısa çalışmada Atatürk döneminde gerçekleştirilmiş olan sosyo-kültürel değişimlerin fikri temelleri açıklanmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Atatürk Değişim Kültürel Milliyetçilik Sosyal

ABSTRACT

Turkish Revolution reformed under the leadership of Atatürk in Turkey was far reaching than the French and Bolshevik revolutions. Because, Turkish Revolution aimed to change all of the institutions of the society not only the political institutions. The most important of part of this change is the changes made in the socio-cultural area.

While Atatürk was making these changes, he wanted to develop our cultural values through mentality and method not imitating the western culture that was adopted superior as in political reform period (Tanzimat). In this brief study, intellectual foundations of the socio-cultural changes carried out in the Atatürk period have been explained.

Keywords: Atatürk Change Cultural Nationalism Social

* Selçuk Üniversitesi Güneşsınır Meslek Yüksek Okulu Öğretim Üyesi

<http://www.turansam.org>

*****

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Cilt: 7/İLKBAHAR, Sayı: 26
TURAN-CSR International Scientific Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Volume: 7/SPRING, Issue: 26

Giriş

Kültürün bir çok tanımı olmakla birlikte Sevim Kantarcıoğlu'nun tarif ettiği gibi , "Geçmişte kader birliği yapmış ve gelecek için aynı ülküleri paylaşan insanların düşünce ve duygu özelliklerinden doğan bir değerler sistemidir " diyebiliriz(Kantarcıoğlu ,1981,7).

Mustafa Kemal'in önderliğinde gerçekleştirilen Türk İnkılâbı, siyasî açıdan monarşik bir devlet yapısından anayasal parlamenter cumhuriyete, iktisadî açıdan yarı sömürge feodal bir sistemden liberal ekonomiye geçişi, batı ve türk kültürünün sentezine dayanan sosyal ve kültürel değişim ve gelişmeleri ifade eder. Burada gelişme terimi bilinçli olarak seçilmiştir.Çünkü sosyolojik olarak değişme hiçbir istikameti ifade etmeyen bir tabirdir.Bir başka deyişle sosyal değişme ,ilerleme kadar gerileme tarzında da gerçekleşebilirken ,sosyal gelişme ;" muayyen şartların hakim olduğu bir durumun başlangıcından itibaren mevcut sosyal kuvvetlerin hepsinin muayyen bir istikamette tesir yaratması ile belirlenen bir değişimdir"(Bilgiseven ,1982.306).

Türkiye'de gerçekleştirilen köklü değişimin istikameti, inkılâbın aksiyoneri Mustafa Kemal tarafından "muasır medeniyet seviyesine" ulaşmak olarak formüle edilmiştir.

Bu terimle inkılapçılar sanayileşmiş batı toplumunun laik kurumlarını ifade etmekteydiler ve modernleşmenin vazgeçilmez unsuru olarak Yeni Türkiye'nin bu kurumlara göre yapılandırılması gerektiğine inanıyorlardı.

Chodak'a göre iki türlü modernleşme türü vardır. Bunlar, kültürleşerek (acculturative) modernleşme ve güdümlü, (induced) modernleşmedir. Kültürleşerek modernleşme, tarihin doğal akışı içinde, kendiliğinden gerçekleşen bir modernleşmedir. Güdümlü modernleşme ise modernleşen ülkedeki örgütlerin, kurumların ve değerlerin sanayileşmiş ülkelerde varolan biçimlere benzeştirilmesini içeren karmaşık bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır " (Aydın, 1993,25).

Türk inkılapçıları bu modernizasyon hareketinin nasıl gerçekleştireleceğine ilişkin karar vermek zorundaydılar. Tanzimat döneminde uygulanan taklit metoduyla mı? Bu metodu Meşrutiyet dönemi Batıcılığının sembol ismi Abdullah Cevdet," gülüyle dikeniyile batılılaşmak "şeklinde formüle etmişti. Yoksa modernleşilirken kültürel özellikler korunup geliştirelecekmiydi?

Osmanlı Modernleşmesinde Milliyetçilik

Batılılaşma veya modernleşme, Tanzimattan beri Osmanlı Devleti'nin gerçekleştirmek için büyük çabalar sarfettiği bir konu idi. İlk modernleşme hareketleri askerî alanlardan başlamış olup batı kurumlarının taklidi mahiyetinde kalmıştır. Meşrutiyet döneminde değişimlerin mahiyeti ve istikameti hakkında fikrî tartışmalar yoğunlaşmıştır. Bu dönemdeki oluşan entelektüel hayata etki eden Abdullah Cevdet, Ziya Gökalp, Celal Nuri, Süleyman Nazif, Mehmet Akif, M.Emin Yurdakul, Yusuf Akçura gibi şahsiyetleri zikretmemiz gerekir. Türkiye'de Türkçülüğün önde gelen siması Ziya Gökalp; Erol Güngör'ün de belirttiği gibi, "başkalarının bilmediği tahlil vasıtalarına sahip bulunuyordu. Milliyetçilikle yani Türk milli kültürünü koruma ve geliştirme iddiası ile Batı medeniyetçiliği arasında uzlaşmaz bir halin bulunmadığını, her ikisinin de bir

<http://www.turansam.org>

*****

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Cilt: 7/İLKBAHAR, Sayı: 26
TURAN-CSR International Scientific Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Volume: 7/SPRING, Issue: 26

arada hatta bir bütün halinde yaşayabileceğini göstermeye çalıştı ‘‘(Güngör, 2010,13).

Cumhuriyet döneminde uygulanacak reformları o dönemde Ziya Gökalp, Yeni Hayat mecmuasında gündeme getirmiştir. Şiirlerinde nikâh, talâk, miras gibi konulara yer vererek kadın haklarını savunmuştur(Sefa,1993,98).Yine Batıcıların temsilcisi Abdullah Cevdet, İçtihad mecmuasında kadınların giyim kuşamına müdahale edilmemesini, görücülük usulünün kaldırılmasını, kızlar için okullar ve tıbbiyenin açılmasını yüksek sesle dile getirmiştir(Heyd,1980,113-114). Hatta siyasî anlamda Jön Türklerin batılı fikirlerine karşı çıkan Abdülhamit bile askerî mekanizmayı, modernleştirerek, ,kara deniz subaylarının batılı eğitim almasını sağlamış, böylece başka batı fikirlerini benimsemelerini önleyeceğini düşünmüştür (Toynbee,1978, 452).

İttihat ve Terakki Partisi de sosyal ve kültürel yönden batılılaşma konusuna duyarsız kalmamış,1917 yılında, kadın sorunu konusunda ileri adım atmış. Polygamy yasaklanmamasına rağmen bir madde ile tek eşle evlilik teşvik edilmiştir.

XIX. yüzyıl Avrupası’nda moda olan milliyetçilik akımlarından ve milli devletlerin teşkilinden ilhamını alan Türk aydınları Türkçülük siyasetini benimsemişlerdir. Bu çerçevede daha çok Türklerin mukadderatıyla ilgilenmek istemişlerdir. Bu maksatla, 7 Ocak 1909’da Türk Derneği, 31Ağustos 1911’de Türk Yurdu Cemiyeti, 3 Ocak 1911’de Türk Ocağı kurulmuştur. Türk Yurdu Dergisi de yine 1911 yılında yayın hayatına başlamıştır. Ancak Osmanlı İmparatorluğu kozmopolit yapısını muhafaza ettiği için fikirlerini Osmanlılık ve İslamcılıkla kamufle etmeye gayret göstermişlerdir. Ancak 1919’da Mustafa Kemal açıkça Türkçülük (milliyetçilik) milli devletten yana tavır koyarak kamufle gayretine son vermiştir. (Kodaman, 2006,327).

Atatürk Döneminde Sosyal ve Kültürel Değişim ve Milliyetçilik.

Atatürk’ün kendinden önceki reformistlerin başarısız olma sebeplerini bilmesi ona değişimlerin ölçüleri hakkında avantaj sağladığı aşikârdır. Mustafa Kemal’in batılılaşma seferberliği Abdülhamit’in politikasının tam tersine, Türkiye’de toplumsal hayatın bütün alanlarına yayıldı. Geleneksel İslam toplumun laikleşmesi yaşantısı birçok acılara yol açtı ama Mustafa Kemal’in politikası kendi sınırlı ve pratik amacına ulaşarak Birinci Dünya Savaşından sonra bağımsız Türk ulusal devletini yaratmak ve ayakta tutmak mümkün oldu ‘‘ (Toynbee, 1978, 453).

Türk İnkılâpçıları için devletin kurumları kadar toplumun modernleştirilmesi de öncelikli hedeflendendi. Bunun için vakit geçirilmeden sosyal ve kültürel değişikliklere gidilmiştir. Sosyal alanda yapılan düzenlemeler o günün Türkiyesinde kolay gerçekleştirilecek özellikler değildi. Zira ‘‘ Müslüman halkın günlük yaşam alanında din, hıristiyanlıkta görülmeyen iki başarı elde etmişti. Biri hukuk alanındaki ilerleyişi ayrı ayrı İslam toplumlarını kendi kurallarına bağımlaştırması, diğeri vicdana dayalı inanç alanların güçlü yer kazanmasıdır. Bu alanlardan biri ‘‘tasavvuftur’’ .Halkın hem kültürlü hem işçi katlarının ruhsal yaşamına sızmıştır. İkincisi onun karşıtı gibi gözükmele birlikte, aynı şeyi halk arasında özel hukuk alanında gerçekleştiren fıkıhtır’’(Berkes,1978,220). Sosyal alanı dünyeliveştirmek için öncelikle hukukî inkılâplar gerçekleştirilmiştir. Mahkemelerin Birleştirilmesi, Şer’iyye ve Evkaf Nazırlıklarının kaldırılması, Ceza, Ticaret ve Medenî kanunların değiştirilmesi bu

<http://www.turansam.org>

*****

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Cilt: 7/İLKBAHAR, Sayı: 26
TURAN-CSR International Scientific Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Volume: 7/SPRING, Issue: 26

konudaki en önemli düzenlemelerdir.

Bütün değişim hareketlerinde olduğu gibi toplum yaşantısında pratik yeri olan husuları değiştirmek her zaman için büyük problemler teşkil etmiştir. Özellikle fes giyilmesinin yasaklanması, devlet memurları için şapka giyilmesi zorunluluğu gibi uygulamaların dirençle karşılaştığını söylememiz gerekir. Fakat İnkılâpçılar bu meseleye farklı gözle bakıyordu. Nitekim bu konuda Orhan Türkdoğan şunları yazmaktadır; “ Ortadoğu toplumu bin yıl boyunca dil grupları, dinî cemaatleri ve sosyal sınıflardan kurulu bir mozayikti; bunlar arasındaki ayrımlar ise her zaman zıt giyim şekillerinde belirlenmişti. Böylece sosyal ilk karşılaşma ve bakışta ayarlanabiliyordu. Değişik bir giyimi önermek, sonuçta derin bir sosyal değişikliği ihtiva ettiği gibi, homojen bir topluma geçme ideali idi ” (Türkdoğan, 1983,98).

Bugün Türkiye’yi klasik islam devletlerinden ayıran en önemli husus, şüphesiz kadınların sahip olduğu hak ve özgürlüklerdir. Türk kadınlarının sosyal statüsünde büyük gelişmelere yol açacak Medenî Kanun 17 Şubat 1926’da kabul edilmiştir. Bu kanunla; çok eşle evlilik, talak-ı selese kaldırılmış, evlenmelerde yaş ve sağlık kuralı getirilmiş, kadınlar mirasta, şahitlikte erkeklerle eşit konuma getirilmiştir.

Bir toplumda yenilik hareketlerinin yerleşmesi için sadece hukukî düzenlemeler yeterli değildir. Bu yeniliklerle uygun kültürel değerler inşa etmek ve toplumu bu yönde eğitmek kaçınılmaz bir zarurettir. Atatürk’ün dönemde kültürel alanda gerçekleştirilmek istediği, çağdaş bir toplum olma yanında, topluma Türk kimliğine yeniden şahsiyet kazandırmaktı.

Kültür birliğinin sağlanması için en önemli unsurun dil olduğunu bilen Atatürk, bu meseleye öncelikle eğilmiştir. “Adana’da 1923 yılında esnafla yaptığı konuşmada memleketin sahibinin Türkler olduğunu söyleyen Atatürk, Adanalı gençlere, milliyetin çok belirgin niteliklerinden biri dildir. Türk milletindenim diyen insan her şeyden önce ve behemehâl Türkçe konuşmalıdır. Türkçe konuşmayan bir insan Türk düşüncesine bağlı olduğunu iddia ederse buna inanmak doğru olmaz ” demektedir (Şavkay,2002,44).

Türk kültürüne dönüşü ve sahip çıkmayı hedefleyen kültürel düzenlemelere öncelikle Anadolu’da yabancı dille eğitim veren (İzmir, Tarsus Amerikan Koleji, Kayseri Talas kolejleri hariç) okulların kapatılması ve eğitimin tek elden organize edilmesiyle, Tevhid-i Tedrisat’la işe başlandı. Eğitim dili Türkçe olacaktı. Bu ideal, Meşrutiyet Dönemi Türkçülerinin en büyük ideallerinden biriydi.

Eğitim dilinin Türkçe olması kadar halkın okuma yazmasını kolaylaştıran Harf İnkılâbı ve bu yazıyı bütün topluma öğretmek için 1 Ocak 1929’da Millet Mektepleri faaliyete geçirildi. Özellikle Harf inkılâbı, bazı araştırmacılar tarafından maziden kopma olarak nitelendirilse de ,(o yıllarda okuma yazma oranı ancak %8-10 civarında idi) hem Türk Dünyası ile kültürel bağları geliştirmek, hem de Türk diline en uygun alfabenin Latin alfabesi olduğu iddialarına dayandırılmıştır. Milliyetçiliğin kültürel boyutunu içeren en önemli inkılâp Dil İnkılâbıdır ki, Atatürk bu konuda Yunus Emre, Kaşgarlı Mahmut, Karamanoğlu Mehmet Bey gibi yabancı dil hegemonyasına savaş açmıştır. Bu mücadeleyi, “Türk ulusu dilini yabancıların boyunduruğundan kurtarmalıdır” sözleriyle ifade etmiştir. Kültürel Milliyetçiliğin gereği olarak Türk dili gibi Türk Tarihine de büyük önem verilmiştir. Nitekim Atatürk’ün emriyle 1930 yılında ,” Türk Ocağı Türk Tarih

<http://www.turansam.org>

*****

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Cilt: 7/İLKBHAR, Sayı: 26
TURAN-CSR International Scientific Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Volume: 7/SPRING, Issue: 26

Encümeni’’ kuruldu. Bir yıllık çalışmadan sonra ‘‘Türk Tarihinin Ana Hatları ‘‘kitabı yayınlandı. Daha sonra kurumun adı 15 Nisan 1931’de Türk Tarih Kurumu olarak değiştirildi. Bu kurum ihmal edilmiş Türk tarihi ile ilgili birçok eseri kültür hayatımıza kazandırmıştır. Kısacası Atatürk döneminde yapılan sosyo kültürel değişimlerde batı kültür ve medeniyeti dairesine dâhil olma yanında, kimliğimizi kaybetmeden kendi kültürel değerlerimizi diriltmek ve geliştirmek hedeflenmiştir. Bu metod tanzimatçılarının taklitçiliğinden çok farklıydı. Özellikle kültürel alanda yapılan değişikliklerde Türk İnkılâpçıları Meşrutiyet dönemi Türkçü ve Batıcıların fikirlerinden etkilenmekten öte, sentezini yapmış, yeni Türkiye Cumhuriyetinin kültürel politikasını batılılaşma ve millileşme fikirlerine göre temellendirmiştir.

SONUÇ

Atatürk döneminde gerçekteşirilen sosyo–kültürel değişimler günümüzde bile tartışılmakta ve fikir birliğine varılamamaktadır. Bir grup aydın, araştırmacı, sanayileşme ve şehirleşmeyle birlikte artan hırsızlık, rüşvet, fuhuş, alkolizm gibi sosyal bozuklukların sebeplerini batılılaşma ve dinden uzaklaşma ile açıklamaya çalışırken, bir başka grup Abdullah Cevdet’in gülüyle dikeniyile diye tarif ettiği, domuz eti yemeden, şarap içmeden çağdaşlaşamayacağımızı iddia etmektedirler.

Fakat en azından Atatürk’ün sosyo-kültürel değişimlerinin hedefi Türk milletinin kültürel değerleriyle, sanayileşmiş, çağdaş bir toplum meydana getirebilmektir. Ünlü sosyoloğumuz Erol Güngör’de modernleşme ile millî kültürün birbiriyle çatışmayacağını şöyle ifade etmektedir.’’ Avrupa diye yekvucut bir kültür veya medeniyet hepsi modern medeniyeti şu veya bu derece temsil çeşitli milli kültürler vardır. Avrupacıların iktibas etmek istedikleri şeyler bu medeniyete ait değerler ise o takdirde Avrupalılaşma tezi milli kültürün inkâr edilmesini gerektirmez demektir(Güngör, 1980.101).Bize göre Atatürk’ün sosyo–kültürel değişim metodları bu tespitle örtüşmektedir

Avrupa kamuoyunun yüzyıllardan beri Türkler’e dūřman olduğu bilinen bir gerçektir. Buna rağman İşlam dünyası içerisinde batı kurumların benimseyip, uygulamaya koyan ender ülkelerden biri Türkiye’dir. Bugün Avrupa’da Türkler sadece iřçi değil ekonomik güç olarak da karşımıza çıkmaktadır. Her toplumda olduğu gibi sosyo-kültürel çözülmenin getirdiği tahribatlar Türkiye’de de yaşanmaktadır. Ama başta aile olmak üzere birçok millî ve kültürel değerler Türkiye’de hala kabul görüyorsa bunda şüphesiz Milliyetçilięin rolü vardır. Bu yüzden özellikle Milli Eęitimde Milli Kültürümüze sahip çıkılıp ,geekli destek verilmelidir.

KAYNAKÇA

1. Aydın, S. (1993). Modernleşme ve milliyetçilik. Gündoğan Yayınları.
2. Berkes, N. (1982). Atatürk ve devrimler. Adam.
3. Bilgiseven, A. K. (1968). Köy sosyoloğisi. İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi.
4. Güngör, E. (2010). Kültür değişmesi ve milliyetçilik. ÖtügenYayınevi.

<http://www.turansam.org>

*****

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Cilt: 7/İLKBAHAR, Sayı: 26
TURAN-CSR International Scientific Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Volume: 7/SPRING, Issue: 26

5. Kantarcıoğlu, S.(1981). Kültür ve Edebiyat ğretimi. Millî Kültür, C, 3, 1.
6. Kodaman, B. (2006). II. Meşrutiyet Dönemi (1908–1914). Türkler Ansiklopedisi, 286-334
7. Safa, P. (1938). Türk İnkılbına Bakışlar, Kanaat Kitabevi.
8. şavkay,T.(2000).Dil Devrimi, Gelenek Yayınevi
9. Türkdoğan, O. (1983). Milli Kültür Modernleşme ve İşlm. çdalYayıncılık.
10. Toynbee, A. (1978).Tarih Bilinci. Ed: Jane Kaplan. Bateş Yayınları.
11. Uriel, H. E. Y. D. (1980). Ziya Gökalp Türk Milliyetçiliğinin Temelleri. Sebil Yayınları

<http://www.turansam.org>

*****

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Cilt: 7/İLKBAHAR, Sayı: 26
TURAN-CSR International Scientific Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Volume: 7/SPRING, Issue: 26

KİTAP TANITIMLARI ve REKLAMLAR

1. "TÜRK BİRLİĞİ PROJESİ"

Türk demek, dil demektir. Milliyetin çok bariz vasıflarından birisi dildir. Türk milliyetindenim diyen insanlar, her şeyden önce mutlaka Türkçe konuşmalıdırlar. Türkçe konuşmayan bir insan Türk harsına, camiasına mensubiyetini iddia ederse buna inanmak doğru olmaz. M.Kemal Atatürk Mustafa Kemal Atatürk Diyor ki: “ Bugün Sovyetler birliği dostumuzdur, müttefikimizdir. Bu dostluğa ihtiyacımız vardır. Fakat yarın ne olacağına kimse bugünden kestiremez. Tıpkı Osmanlı gibi, tıpkı Avusturya – Macaristan parçalanabilir, ufanalabilir. Bugün elinde sınımsız tuttuğu milletler avuçlarından kaçabilirler. Dünya yeni bir dengeye ulaşabilir. İşte o zaman Türkiye ne yapacağını bilmelidir. Bizim dostumuz idaresinde dili bir, inancı bir, özü bir, kardeşlerimiz vardır. Onlara sahip çıkmaya hazır olmalıyız. Hazır olmak yalnız o günü susup beklemek değildir. Hazırlanmak lazımdır. Milletler buna nasıl hazırlanır? Manevi köprüleri sağlam tutarak Dil bir köprüdür... inanç bir köprüdür... Tarih bir köprüdür... Köklerimizimize inmeli ve olayların böldüğü tarihimiz içinde bütünleşmeliyiz. Onların (soydaş Türk kardeşlerimizin) bize yaklaşmasını beklememeliyiz. Bizim onlara yaklaşmamız gerekli.”

“Türk birliği'nin bir gün hakikat olacağına inancım vardır. Ben görmesem bile gözlerime dünyaya onun rüyaları içinde kapayacağım. TÜRK Birliği'ne inanıyorum. Onu görüyorum. Yarının tarihi yeni fasıllarına TÜRK birliği ile açacak. Dünya sükununu bu fasıllar içinde bulacaktır. Türklüğün varlığı bu köhne aleme yeni ufuklar açacak. Güneş ne demek, ufuk ne demek o zaman görülecek. Hayatta yegane varlığım ve servetim Türk olarak doğmamdır.

Kitap isteme: Yrd. Doç. Dr. Elnur Hasan MİKAIL, e-posta: emikail@turansam.org

http://www.turansam.org

*****

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Cilt: 7/İLKBİBAHAR, Sayı: 26
TURAN-CSR International Scientific Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Volume: 7/SPRING, Issue: 26

2. “TÜRKİYE ile AZERBAIJAN SİYASİ ve EKONOMİK İLİŞKİLERİ”

Türk Dünyasının ulvi ve ölmaz lideri, Türkiye Cumhuriyeti'nin Kurucusu, Gazi Mustafa Kemal Paşa ATATÜRK'ün “Azerbaycan'ın kederi kederimiz, sevinci sevincimizdir” kelimesi hakikat payını sadece yirminci yüzyılın başlangıçlarında değil, günümüzde de kendi kanıtını bulmaktadır. Modern Azerbaycan Cumhuriyetinin kurucusu Haydar ALİYEV'in “Türkiye ile Azerbaycan iki dost ve kardeş ülkedir.” sloganı halen eskimeyen ve iki devlet arasında kadim kardeşliği canlandıran klasik bir slogandır. Bu kitapta, zaman-zaman tarihin Türkiye-Azerbaycan kardeşliğine nasıl ayna tuttuğuna canlı şahit olacaksınız. Bazen kederlenecek, bazen sevineceksiniz...

Kitapta 15 yıllık dönemde Türkiye ile Azerbaycan arasındaki sermaye yatırımı, işçi gücü dolaşımı gibi alanlarda toplam 25 milyar dolarlık bir yatırımın gerçekleştirildiği TİKA ve DPT verileriyle analiz edilerek, güncel yatırım miktarının daha da artırılması öngörülmektedir. Bunun yanında Türkiye Azerbaycan'da daha ziyade inşaat alanında yatırım yaptığı anlaşılmaktadır. Toplam olarak inşaat sektöründe Azerbaycan'da 5 milyar dolarlık bir Türk müteahhit gücünün yatırım yapıldığı gözlemlenmektedir. Diğer taraftan Azerbaycan'ın zengin doğalgaz ve petrol rezervlerine sahip olması da dış emperyalist güçlerin iştahını kabartmakta ve jeo-stratejik ve jeopolitik açıdan Türkiye-Azerbaycan dostluğunun ne kadar önemli bir adım olduğunu gözler önüne sermektedir.

Kitap isteme: Yrd. Doç. Dr. Elnur Hasan MİKAIL, e-posta: emikail@turansam.org

<http://www.turansam.org>

*****

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Cilt: 7/İLKBHAR, Sayı: 26
TURAN-CSR International Scientific Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Volume: 7/SPRING, Issue: 26

3. Atatürk Dönemi Türkiye-Azerbaycan İlişkileri (1919-1938)

Türkiye ile Azerbaycan arasındaki ilişkileri Bakü’de bulunan Devlet Arşivlerinde, Ankara’daki Cumhuriyet Arşivinde ve Moskova’da bulunan Rusya Devlet Arşivlerinden getirtilen belgeler ışığında aydınlatmayı hedefleyen bu kitap çalışması eseri okurken hayret edeceksiniz. Bilinen ve bilinmeyen yönleriyle araştırılan bu çalışmayı diğerlerinden ayıran en temel özellik, yazarın Türkiye ve Azerbaycan Türkçelerine hakim olması, aynı zamanda Rusça ve İngilizce de bilmesidir. Türkiye-Azerbaycan İlişkileri bilimsel alanda çok araştırıldı. Ama bu kitabın yazarı Azerbaycan ve Türkiye’deki arşivlerde eşzamanlı araştırmalar yapmıştır. Yazar sadece Türk kaynaklarına değil, hem Azerbaycan hem de Rus kaynaklarına da atıflarda bulunarak bu eseri hazırlamıştır.

Öncelikle Osmanlı-Safevi savaşının çıkış nedenlerini gün yüzüne çıkaran bu çalışmada, tarihsel süreç içerisinde yakın dönem Türkiye-Azerbaycan ilişkileri araştırılarak farklı açılardan yaklaşımlarda bulunulmuştur. Menfaat ve çıkarlara dayalı bir dünyada Türk dünyasının üstünde esen tehlike çanları zama-nında her zaman tek yumruk olduğu ve geleceğin Türk Birliği’nin de Türkiye-Azerbaycan stratejik işbirliğinden geçeceğini iddia eden bu çalışma özgünlüğü ile sizi etkileyecektir.

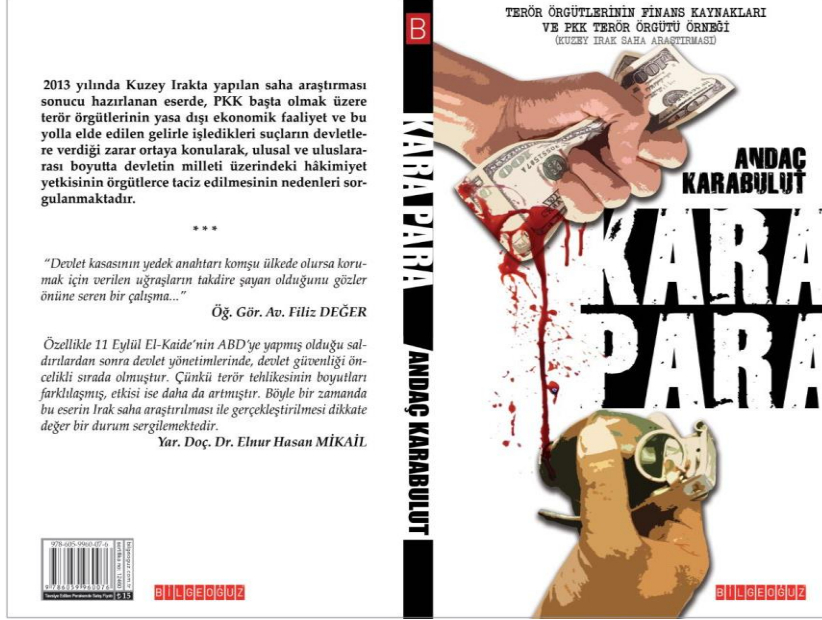

<http://www.turansam.org>

*****

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Cilt: 7/İLKBHAR, Sayı: 26
TURAN-CSR International Scientific Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Volume: 7/SPRING, Issue: 26

4. KARAPARA: Terör Örgütlerinin Finans Kaynakları ve PKK Örneği

Gelişim Üniversitesi Öğ. Gör. Av. Filiz DEĞER

2013 yılında Kuzey Irakta yapılan saha araştırması sonucu hazırlanan eserde, PKK başta olmak üzere terör örgütlerinin yasa dışı ekonomik faaliyet ve bu yolla elde edilen gelirle işledikleri suçların devletlere verdiği zarar ortaya konularak, ulusal ve uluslararası boyutta devletin milleti üzerindeki hâkimiyet yetkisinin örgütlerce taciz edilmesinin nedenleri sorgulanmaktadır. “Devlet kasasının yedek anahtarı komşu ülkede olursa korumak için verilen uğraşların takdire şayan olduğunu gözler önüne seren bir çalışma...”

Kars Kafkas Üniversitesi Yrd. Doç. Dr. Elnur Hasan MİKAIL

Özellikle 11 Eylül El-Kaide'nin ABD'ye yapmış olduğu saldırılardan sonra devlet yönetimlerinde, devlet güvenliği öncelikli sırada olmuştur. Çünkü terör tehlikesinin boyutları farklılaşmış, etkisi ise daha da artmıştır. Böyle bir zamanda bu eserin Irak saha araştırılması ile gerçekleştirilmesi dikkate değer bir durum sergilemektedir.

<http://www.turansam.org>

*****

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Cilt: 7/İLKBHAR, Sayı: 26
TURAN-CSR International Scientific Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Volume: 7/SPRING, Issue: 26

GENEL BİLGİLER

TURAN-SAM ULUSLARARASI BİLİMSEL HAKEMLİ MEVSİMLİK DERGİSİ, EP-EBSCO-HOST, ICI(Index Copernicus International, GOOGLE-SCHOLAR, ASOS-INDEX, ProQUEST, Ulrich's-WEB(GLOBAL SERIALS DIRECTORY), ARAŞTIRMAX(ARASTIRMAX Bilimsel Yayın İndeksi), TOKAT(Ulusal Toplu Katalog), Akademik Dizin(Akademik Türk Dergileri İndeksi), TEİ(Türk Eğitim İndeksi), CEEOL(Central and Eastern European Online Library), Journal-Index.net Uluslararası Bilimsel Dergi Endeksleri Tarama Sistemlerince Taranmaktadır.

“TURANSAM-TURAN STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ DERGİSİ” İÇİN MAKALE ÇAĞRISI

TURAN-SAM Dergimiz için makalelerinizi gönderebilirsiniz.

Dergi Yazım Kuralları

*TURAN-SAM, ULUSLARARASI-BİLİMSEL-MEVSİMLİK DERGİSİ HAKEMLİ bir Dergidir. TURAN-SAM'da yayımlanmak üzere gönderilen makalelerin özgün-orijinal olmasına dikkat edilmelidir. Başka Dergilere Değerlendirilmek, Yayımlanmak üzere gönderilen Makalelerin dergimize gönderilmemesini rica ediyoruz. Lütfen, başka Dergilerde veya Çevrimiçi-Online Şebekelerde veya İnternet üzerinden daha önce yayımlanan Makalelerinizi TURAN-SAM'a göndermeyiniz. Bu durumun ihlalinin tespiti halinde yazara karşı Hukuksal çerçevede Yasal yollara başvurulacaktır;

*Makaleler word formatında 7 sayfayı geçmemelidir.

*Makalelerin 150 kelimeyi geçmeyen TÜRKÇE ÖZET'i ve ENGLISH-ABSTRACT'ı bulunmalıdır.

*Makaleler 12 punto ile "Times New Roman" ile yazılmalıdır. Alttan, üstten, sağdan ve soldan 3 cm boşluk bırakılmalıdır.

*Makalelerde Yazarların Adı, Soyadı, Babasının adı, Bağlı Bulunduğu(Çalıştığı) Kurum, Telefonu ve Açık Adresi belirtilmelidir.

*Kullanılan dipnotlarda Bilimsel Yazım Kurallarına dikkat edilmeli, APA(American Psychological Association) - <http://www.apastyle.org> standartlarına uyulmalıdır.

*2013 yılı itibariyle; Dergimiz, EBSCO-HOST, PRO-QUEST VE ULRICH'S-WEB gibi saygın ve seçkin Uluslararası Endekslerce de Taranıp, Dizinlenmeye başlandığı için, gönderdiğiniz makalelere ayrıca "JEL CODE"-Journal of Economic Literature (JEL) da eklemek zorunlu olmuştur. JEL CODE bilgisi bulunmayan makaleler değerlendirmeye alınmadan reddedilecektir. Bu konuda Bilgi sahibi olmak isteyen

<http://www.turansam.org>

*****

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Cilt: 7/İLKBAHAR, Sayı: 26
TURAN-CSR International Scientific Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Volume: 7/SPRING, Issue: 26

yazarlarımız bu siteden ayrıntılı bilgi alabilirler:
http://www.aeaweb.org/jel/jel_class_system.php

*Makaleler genel olarak: ÖZET, ABSTRACT, GİRİŞ, Alt Bölümler, SONUÇ ve KAYNAKÇA şeklinde hazırlanmalıdır.

"TURAN-SAM'a yayınlanmak üzere göndermiş olduğunuz makalelerde Türkçülüğe, Türk Milliyetçiliğine, Turancılığa, Ülkücü değerlere önem vererek bilimsel nitelikte hazırlanmasına dikkat etmelisiniz.

Ayrıca Türkçe karakterler kullanmalısınız. Türkçe'de karşılığı bulunan "ğ, ü, ş, ı, ö, ç" harflerinin yerine başka "g, u, s, 1, o, c" harflerini kullanan yazarların makaleleri yayınlanmayacaktır.

Alıntı Makalelerde mutlaka kaynak belirtilmeli, Bilimsel Atıf kurallarına uygun dipnotlar ve KAYNAKÇA verilmelidir.

Yazılan Makalelerin, Akademik Eser Yazım Kurallarına uygun bir şekilde hazırlanması gerekmektedir. Ayrıca TDK-Türk Dil Kurumu'nun imla kılavuzuna uyulması gerekmektedir. Gayri Türkçe dillerde kelimeler kullanmaktan kaçınılmalıdır. Misyon, vizyon gibi Gayri Türkçe dillerden dönme kelimelerin makalelerde kullanıldığının tespiti halinde makaleler yayınlanmayacaktır. Bu kurallara uyularak makale göndermenizi rica ederiz."

Hazırlanan makaleler dergi yazım kurallarına uygun hale getirildikten sonra en geç 13 EYLÜL, 2015 tarihine kadar emikail@turansam.org adresine word formatında *.doc veya *.docx uzantılı olarak gönderilmelidir.